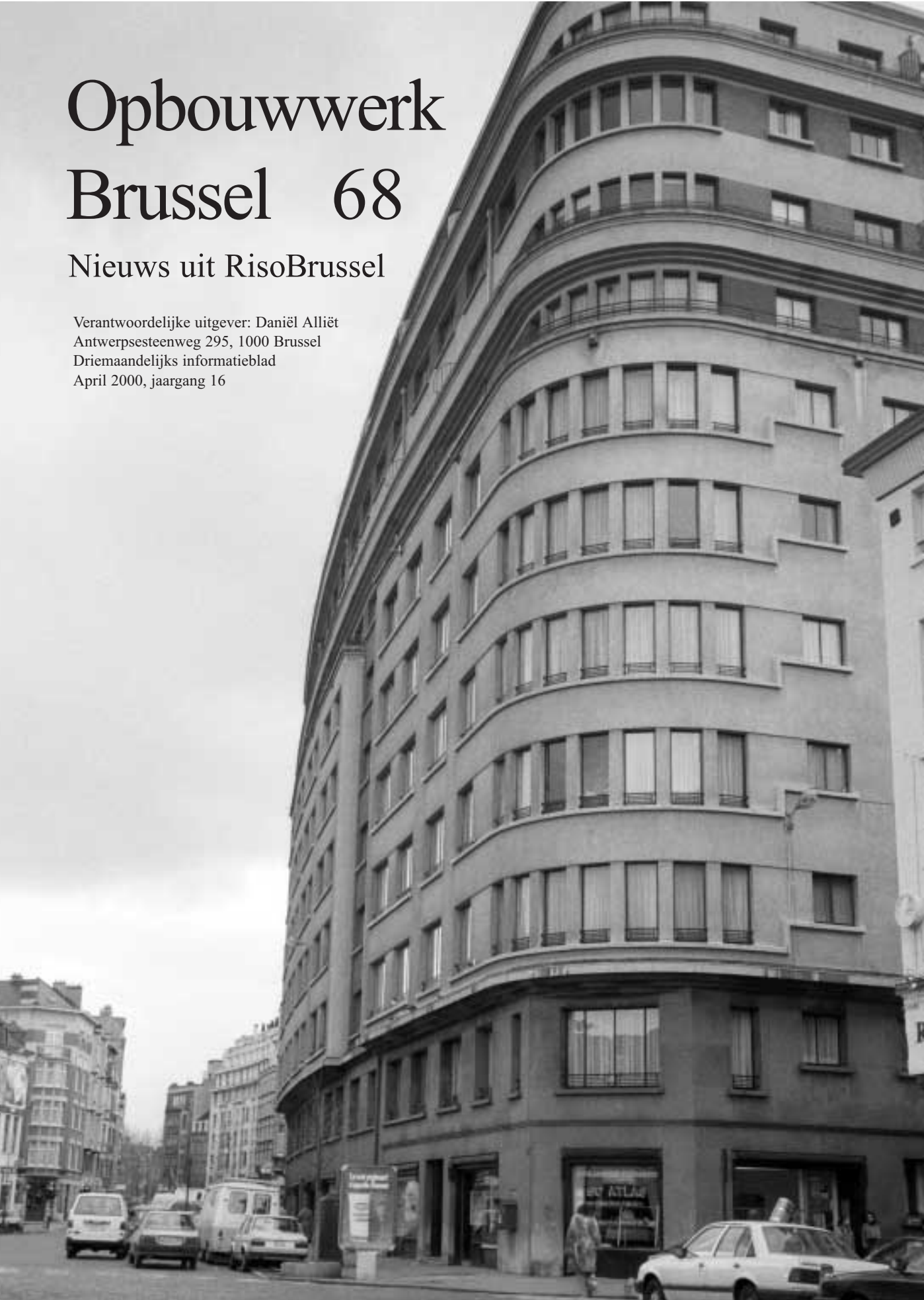

Opbouwwerk Brussel 68

Nieuws uit RisoBrussel

Verantwoordelijke uitgever: Daniël Alliët
Antwerpsesteenweg 295, 1000 Brussel
Driemaandelijks informatieblad
April 2000, jaargang 16

Editoriaal

Onze VGC-raadsleden hebben het tegenwoordig niet onder de markt in hun relaties met het werkveld, daar waar de Vlaamsblokfractie als splijtzwam fungeert. Laatst was er het „incident" met de verdaagde bezoeken van raadsleden aan SIF-projecten. Verwijzend naar het optreden van Noël Slangen in de dioxinecommissie was de teneur bij de verkozenen des volks dat het niet aan professionelen toekomt de spelregels inzake democratische controle naar hun hand te zetten. Ten aanzien van het nogal pathetische „zich onttrekken aan democratische controle" zouden we willen opmerken dat controle bij ons weten nog altijd bemiddeld wordt via de bevoegde inspectiediensten van de administratie. Uiteraard sluit dit informatief bezoekrecht van verkozenen niet uit. Voor het overige is dit incident een bezinning waard over de toepassing van het zogenaamde cordon sanitair in de politiek.

Onlangs waren we in een eigen mini-incident betrokken. De Brusselse Post is een maandblad voor Vlamingen te „Brussel en elders" dat kan rekenen op de financiële steun van de Vlaamse Gemeenschapscommissie. Reeds enige tijd wordt in dit blad een campagne gevoerd tegen de werking van RisoBrussel in de Noordwijk. In het januarinumnummer was het opnieuw prijs. Deze keer laat de correspondent van dienst, tevens medewerker van het Blok-blad *Brussels nieuws*, Tijdschrift voor een „democratisch en leefbaar" Brussel (mijn aanhalingen, ast.), de twee volgens hem in het Frans opererende vzw's De Fabriek (jongeren centrum) en RisoBrussel in mekaar opgaan, opdat hij zich tot besluit zou kunnen afvragen „hoeveel geld de zotternijen van RisoBrussel al aan de Vlaamse Gemeenschap in totaal heeft (sic) gekost".

De afwezigheid van een volkseigen reflex in het taalgebruik van RisoBrussel is intussen tot het halfrond van de Vlaamse Gemeenschapscommissie doorgedrongen. Luidens een Blok-vertegenwoordiger tijdens de bespreking van het SIF-beleidsplan in de Commissie voor Gemeenschapsaangelegenheden, is Riso-Schaarbeek een SIF-project met medewerkers die niet geneigd zijn het Nederlands als voertaal te gebruiken. Voor de duidelijkheid: het SIF-project Riso-Schaarbeek bestaat niet. Dat leden van VGC-commissies zich bezorgd tonen over het Vlaamse profiel van SIF-projecten is hun goed recht. Van volksvertegenwoordigers van democratische partijen verwachten we dan wel dat ze tegenover een door waanbeelden vertekende terreinkennis van het Blok hun eigen, concrete dossierkennis plaatsen, dat ze de Vlaamse basiswerkingen in bescherming nemen, niet om hen de handen boven het hoofd te houden, maar om hun naam en faam te vrijwaren, tot *bewijs van het tegendeel*.

We verwachten er dus geen schep bovenop zoals in de commissie- en raadsvergaderingen van 1 december resp. 3 december waar telkens sprake was van „een project in de Kuregemwijk” dat zich aan verregaande Franstaligheid zou bezondigen. Nu willen we aannemen dat dit alle grond missende voorbeeld op een spijtige onachtzaamheid teruggaat, willen we er niet zwaarder aan tillen dan nodig, willen we hopen dat er ergere „aantijgingen” nodig zijn om het imago te beschadigen van een organisatie die werkt met burgers in achtergestelde wijken. Waar het ons hier om gaat, is de algemene teneur, de mentaliteit waarvoor dergelijke tussenkomsten illustratief zijn en waaraan een zeker opbodsdenken niet vreemd lijkt. Voelt men de zweep op de rug, de hete adem in de nek?

Zeker, de splinter in het oog van een ander mag niet dienen om de balk in dat van zichzelf te verschonen. Alleen geloven wij nu net dat we werken vanuit een Vlaams referentiekader, dat we de buitenwacht duidelijk maken dat het bij RisoBrussel gaat om een Nederlandstalige, Vlaamse instelling en dat onze projecten een Nederlandstalig profiel hebben. Alles kan natuurlijk beter. Dat ontkennen wij niet en dat zullen Vlaamse politici in Brussel evenmin ontkennen: ook zij moeten rekening houden met de taalverhoudingen bij hun (kies)publiek.

Misschien past hier een voorstel tot besluit. De werking van particuliere welzijnsinstellingen, weze het nu via projecten of anderszins, berust op een contract met de subsidiërende overheid. Zo'n contract bevat afspraken over wederzijdse rechten en plichten van de contractanten. Een initiatiefnemer mag verwachten dat hij beoordeeld wordt binnen de normen die vooraf werden bepaald en duidelijk omschreven. Vermits de Nederlandstaligheid van gesubsidieerde instellingen hernieuwd in de aandacht komt, lijkt het ons zinnig over het waarom, het waartoe en het hoe van een Nederlandstalige opstelling een publiek debat te voeren. Of dit in een charter met keurmerk dient te resulteren laten we in het midden. Een charter zou bijvoorbeeld wel onduidelijkheden en uiteenlopende appreciaties over de „hoe-Vlaamsheid” van instellingen uit de wereld kunnen helpen. (ast)

De buurtconciërge

op de bres tegen vereenzaming in de Binnenstad.

De buurtconciërge, bijstand aan ouderen in de kansarme stadsdelen van de Brusselse binnenstad, is een initiatief van Centrum Derde Leeftijd. Deze organisatie had buurtconciërges aan het werk gezien in Nederland, meer bepaald in Amsterdam en zag daarin een in hoge mate senior-gerichte, laagdrempelige en polyvalente vorm van sociale dienstverlening. De kans was groot – en de feiten bevestigen dit – dat bejaarden zich op basis van vertrouwen zouden wenden tot buurtconciërges voor informatie en oplossingen voor een breed gamma van problemen.

Het project werd opgestart in 1993 via middelen van het Vlaams Fonds voor de Integratie van kansarmen. In 1997 werd aangeklopt bij het Sociaal Impulsfonds. Momenteel wordt de dagelijkse werking verzekerd door 2 buurtconciërges die de aanvragen voor tussenkomst afhandelen. Doel daarbij is Vlaamse senioren in de kansarme buurten van de Brusselse Vijfhoek mogelijkheden aanreiken om zich zelfstandig te handhaven in de eigen woning en omgeving. Het zwaartepunt van de werking situeert zich in de wijk rond het Anneessensplein en verder tot aan het noordelijk gedeelte van de Marollen. Met de dienstencentra het Anker (Begijnhofwijk) en Forum (rond de Papenest) zijn werkafspraken gemaakt, onder meer vanuit het gegeven dat de klusjesdienst van dienstencentrum het Anker een groot stuk van de benedenstad bestrijkt.

De werking is momenteel gebaseerd op 4 belangrijke invalshoeken:

- veiligheidspreventie (zowel inbraak als fysieke preventie thuis);
- kleine aanpassingen in de woning, aanpassingsmiddelen op maat;
- technische depannage (geen duurzame onderhouds- of renovatiewerken);
- voorlichting / wegwijsinformatie.

Eén van de vier invalshoeken van de buurtconciërge inzake dienstverlening betreft technische depannage. Daarmee is de taak van de buurtconciërge duidelijk afgebakend van deze van

een klusjesman. Het gaat immers om een interveniëren bij acute problemen. De buurtconciërges voeren geen duurzame onderhouds- of renovatiewerken uit. Die worden naar andere instanties, waaronder klusjesdiensten doorverwezen. Daardoor kunnen de buurtconciërges snel en soepel optreden. Bij dergelijke interventie nemen ze de gelegenheid te baat om de algemene toestand waarin de cliënt verkeert in te schatten (wanneer het een eerste tussenkomst betreft) of gaan ze na of de woon- en leefkwaliteit op peil gebleven is (bij een volgende tussenkomst naar aanleiding van een nieuw „noodsignaal“).

De meest voorkomende kleine, routineuze tussenkomsten betreffen:

- problemen met sanitaire installaties (gas), waterverwarmers, toilet, aflopen, kraanwerk, aansluitingen, ...
- elektriciteitswerken
- veiligheidsingrepen: (veiligheids)sloten, deurstrips, deurbellen, spion, ...
- problemen met gaskachels, centrale verwarming, radiatorcransen, ...
- schrijnwerkerij: ramen, deuren, meubilair, ...
- diverse taken: gordijnen afnemen en ophangen, parlofoon verlagen, dorpelstrips aanbrengen, reparatie frigo-deur, knop van wasmachine, plaatsen van muggenramen, TV afstellen, enz ...

Fungeren depannages als belangrijkste visitekaartje van de buurtconciërge en gaat het daarbij om de beste manier om het vertrouwen van bejaarde inwoners te winnen, ze zijn tevens de opstap naar een tweede invalshoek of werkdoel: het geven van voorlichting, het wegwijzen maken van geïsoleerde mensen in de doolhof van dienstverlening en rechten en plichten, de doorverwijzing. Tijdens en buiten de technische handelingen wordt veel informatie gegeven en verzameld waardoor deze tussenkomsten een preventief karakter krijgen. Het is belangrijk dat de buurtconciërge steeds alert blijft tijdens en na het uitvoeren van depannages en klusjes.

Niet de kwantiteit van de uitgevoerde werken is van belang, doch een totale aangepaste aanpak van de woonsituatie. De klussen die de buurtconciërge

Mevr. S., 77 jaar, belde met de vraag om haar gaskachel te reinigen. Een paar dagen later was er een tegenbericht dat het niet meer hoefde! ? Teruggelabeld, lange telefoon, ... Mevr. S. moest verhuizen, iedereen moest verhuizen omdat de oude woningblok ging gerenoveerd worden. Mevr. S. zag het allemaal niet meer zitten ... Zij had gelukkig een goede vriend die haar kon helpen en de woning die ze aangeboden kreeg viel nogal mee. Er werd haar verzekerd dat ze gerust kon zijn, dat voor alles wat ze zelf niet kon doen gezorgd zou worden. Er dienden wel enkele aanpassingen uitgevoerd. Aldus gebeurde. Bij de verhuis werd meegeholpen en alles werd geïnstalleerd in de nieuwe woning, de warmwater-boiler en de aanpassingen in de badkamer inclusief.

Mevr. S. en haar vriend zijn heel tevreden in hun woning en weten dat ze steeds geholpen worden wanneer er problemen zijn.

Mevr. G., 76 jaar, woont alleen en is sinds 2 jaar zwaar gehandicapt door een trombose. Ze is aangesloten op een personalalarm en heeft slechts een dochter die voor haar kan zorgen (buiten de werkuren).

Door de buurtconciërges werden in '98 een hele reeks aanpassingen uitgevoerd die het toelieten dat Mevr. G. nog zelfstandig, veilig en comfortabel kon wonen. Eind mei '99 begaf haar frigo-diepvriezer het en zij wou dat de buurtconciërge een nieuw toestel zou aanschaffen. Er werd een afspraak gemaakt om aan de hand van een catalogus met prijzen te beslissen welk toestel te kopen. Op de vooravond van die afspraak is Mevr. G. plots tijdens een bezoek van haar dochter overleden. De dochter was (toevallig) aanwezig in de woning op het ogenblik van die afspraak. Zij was dan ook zeer opgelucht om de mensen te ontmoeten die haar moeder geholpen hebben. Vooral het leegmaken en verhuizen was een groot probleem. Zij staat er namelijk ook heel alleen voor. De kleine spullen die zij wenste te houden kon ze zelf vervoeren. De grote stukken werden later door de buurtconciërges verhuisd en bovengedragen in haar woning. Zij ging ermee akkoord om al de rest in ruil voor de leegmaakoperatie te schenken aan „Spullenhulp“.

Het is dus belangrijk dat in zulke moeilijke omstandigheden ook nabestaanden de nodige steun en aandacht krijgen.

Positief is ook dat de woning intussen betrokken wordt door een mevrouw die begeleid wordt vanuit de Dienst Geestelijke Gezondheidszorg „Antonin Artaud“ en dat de aanpassingen die gebeurd zijn haar ook ten goede komen. De diensten van de buurtconciërges werden dan ook terug gebruikt om de woning her in te richten (kaders, spiegels, reparatie van behang, enz. ...).

klaart zijn namelijk (slechts) een aanleiding om beter contact te hebben en een vertrouwvolle relatie op te bouwen met bejaarde buurtbewoners. Zo krijgt de buurtconciërge meer kijk en vat op de globale leef- en woonsituatie van de betrokkenen in hun woning en in hun omgeving.

Sinds 1998 heeft er zich vanuit de invalshoek veiligheidspreventie gaandeweg een vierde opdracht ontwikkeld. Het gaat om kleine aanpassingen in woningen, hoofdzakelijk het plaatsen van grijp-stangen in badkamers, wc's, slaapkamers. Dergelijke interventies zijn vaak levensnoodzakelijk. Ze zijn in ieder geval beslissend omtrent de vraag of een bejaarde nog langer met voldoende comfort in de eigen vertrouwde omgeving kan vertoeven.

Er lijkt zich hier een „gat op de markt” te bevinden. De doelgroep waarnaar de buurtconciërges zich richten is weinig kapitaalkrchtig. Aanpassingen op maat zijn erg duur. Bestaand materiaal bevindt zich in de medische sfeer, is dus erg ziekenhuisachtig van uitzicht en wordt passief aangeboden. Dit laatste gegeven is een belangrijke hinderpaal. Mensen moeten vaak vanuit een vertrouwensrelatie overtuigd worden om de nodige aanpassingen aan te brengen. Het element trots werkt vaak als een rem op het nemen van de noodzakelijke beslissingen. Al deze omstandigheden maken dat de buurtconciërges erg goed geplaatst zijn om deze opdracht tot de hune te maken. Op termijn zien zij deze dienstverlening op een regionale basis te organiseren, vanuit een atelierwerking in het nieuwe gebouw van Centrum Derde Leef tijd in de Leopoldstraat.

Mevr. R., 87 jaar, een gehospitaliseerde alleenstaande zonder nabije familie bleek bij een bezoek van de buurtconciërge juist ontslagen te worden uit het ziekenhuis. Zij was vergezeld van een nogal onbetrouwbaar heerschap die de boel daar op stelten zette. Zij was zeer blij met het bezoek. Alles werd afgehandeld in het bijzijn van de buurtconciërge en zij werd door hem naar huis begeleid waar de huisdokter op visite kwam. Het nodige werd geregeld (medicatie, thuiszorg, ...) zodat Mevr. R. in alle rust en veiligheid kon herstellen.

Nog steeds wordt er regelmatig een bezoekje gebracht om te zien of mevr. R. door de „juiste” personen omringd wordt.

Het komt er vooral op aan dat mensen zoals Mevr. R. zich in hun eenzaamheid en afhankelijkheid niet laten omringen door „parasieten”. Het belang van het onderhouden van de sociale contacten mag zeker niet afgezwakt worden

Momenteel zitten in het gegevenbestand van het project 390 bejaarden (koppels en alleenstaanden). Dit zijn cliënten die beroep doen of ooit beroep gedaan hebben op de diensten van de buurtconciërges. In 1999 waren er 27 nieuwe aanmeldingen, een halvering ten opzichte van het jaar daarvoor toen zich 54 nieuwe kandidaten aandienden (wat een stijging betekende met één derde ten opzichte van 1997). De stagnatie in de groei is in hoofdzaak te wijten aan de verhuis van de dienst van de Visverkopersstraat naar de Leopoldstraat.

De buurtconciërges doen extra inspanningen om de mensen duidelijk te maken dat de continuïteit van de dienstverlening verzekerd blijft. Samen met het promotiemateriaal en de mond-aan-mond reclame zullen deze inspanningen de dynamiek van de afgelopen jaren herstellen.

Het nieuwe gebouw in de Leopoldstraat beschikt over een belangrijke bijkomende troef: namelijk ruimte die kan ingericht worden als werkruimte, onder meer om er een atelier in onder te brengen. Momenteel zijn in de kelderverdieping van het achtergebouw in de Leopoldstraat voorbereidende werkzaamheden aan de gang (met een archeologische „vondst”: een prachtig stuk rondboog van de middeleeuwse stadsomwalling). De daaropvolgende grote structurele verbouwingen zullen er mee borg voor staan dat kwantiteit, kwaliteit en actieradius van de dienstverlening verder kan worden uitgebreid.

Jean Lievens

De buurtconciërges
Jean Lievens en Michel Van Ransbeeck
Leopoldstraat 25, 1000 Brussel, Tel.: (02) 210 04 63

Brussel samen bouwen ?

Het ontwerp Gewestelijk Bestemmingsplan II gewogen

Van 15 oktober tot 20 december 1999 konden inwoners van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest hun mening kwijt over het ontwerp Gewestelijk Bestemmingsplan – tweede versie (GBP II). Het eerste ontwerp (GBP I) werd door de vorige regering niet weerhouden. Het GBP II moet het huidige gewestplan (dat dateert van 1970!) vervangen en bevat reglementaire voorschriften inzake bodembestemming die bindend zijn en op lange termijn blijven gelden. Eenmaal goedgekeurd, wordt het plan dus een essentieel instrument voor het ruimtelijk beheer van het Brussels grondgebied en kan het concreet ingrijpen op de leefsituatie van de inwoners. RisoBrussel beschouwt het dan ook als haar opdracht om een aantal algemene opmerkingen en concrete bewonerstandpunten te formuleren ten aanzien van dit ontwerpplan.

De ordonnantie van 29 augustus 1991 houdende organisatie van de planning en de stedenbouw

vormt de basis voor het beleid omtrent ruimtelijke ordening in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Voortaan wordt een fundamenteel onderscheid gemaakt tussen de ontwikkelingsplannen (gewestelijk ontwikkelingsplan en het gemeentelijk ontwikkelingsplan enerzijds) en de bestemmingsplannen (het gewestelijk bestemmingsplan en het bijzonder bestemmingsplan anderzijds).

Ontwikkelingsplannen vormen basisplannen waarin de beleidsvisie over de verdere stedelijke ontwikkeling wordt uiteengezet. Inhoudelijk bevatten deze plannen de doelstellingen en prioriteiten van deze visie en vermelden ze de middelen die daartoe aangewend moeten worden. Het huidige Gewestelijk Ontwikkelingsplan (GeWOP) dateert van 1995. Bestemmingsplannen verduidelijken de visie van de ontwikkelingsplannen en vullen ze aan met een aantal bindende voorschriften inzake bodembestemming. Daarenboven legt de ordonnantie ook de hiërarchie vast van de verschillende plannen (de gemeentelijke plannen zijn ondergeschikt aan de gewestelijke plannen). De gemeentelijke plannen vormen met andere woorden het equivalent van de gewestelijke plannen en zijn complementair voor het hele gemeentelijke grondgebied (in geval van het gemeentelijk ontwikkelingsplan) of voor een specifieke wijk of afgebakend huizenblok (in geval van het bijzonder bestemmingsplan).

Het ontwerp GBP II omvat 16 algemene voorschriften en een reeks bijzondere voorschriften voor respectievelijk de woongebieden, de gebieden met gemengd karakter, de industriegebieden, de andere activiteitsgebieden, de groen- en landbouwgebieden, bepaalde delen van ons grondgebied en de belangrijkste wegen en openbaar vervoer. Daarnaast steken in het ontwerp zes verschillende kaarten: de bestaande feitelijke toestand, de bestaande rechtstoestand, het bodembestemmingsplan, de bestaande en toelaatbare kantooroppervlakten, de wegenkaart en de kaart openbaar vervoer.

Inspraakprocedure geen voorbeeld van partnerdemocratie

De bekendmaking van het openbaar onderzoek ging gepaard met een grootscheepse publiciteitscampagne en een informatie-avond in iedere gemeente van het Brussels Gewest. Gedurende ongeveer twee maanden kon iedere burger terecht op de dienst stedenbouw van de gemeente. Ook nieuwe technologieën (website en stemcomputer) werden aangewend om de bewoners inzage te geven in het ontwerp GBP II. Deze inspanningen om daadwerkelijk bewonersinspraak te realiseren zijn op zich lovenswaardig. Jammer genoeg is deze vorm van inspraak maar een doekje voor het bloeden. Bewonersparticipatie garanderen waarbij er sprake is van een actieve en open politiek tussen overheid en bewoners omhelst een diepgaander en meer langdurig proces.

Bewoners eisen meer en meer betrokkenheid vanaf het begin en hebben minder en minder boodschap aan het achteraf hun mening geven over een plan dat hen kant-en-klaar wordt voorgeschoteld.

Overleg (inspraak) op het einde van de procedure zou in feite vervangen moeten worden door het van bij de aanvang samen uitwerken van het plan (participatie). Op die manier krijgen burgers, organisaties en bedrijven niet alleen de kans om hun mening te uiten, maar ook om daadwerkelijk hun verantwoordelijkheid op te nemen. In de literatuur spreekt men van partnerdemocratie ⁽¹⁾. Aangezien het plan van bij aanvang een gedeelde verantwoordelijkheid wordt (tussen burgers en overheid), vermindert ook de druk en kritiek op de overheid. „Beleid maken wordt zo een proces waarin vele partijen zijn betrokken en verantwoordelijkheid dragen. Het politieke besluit is de kroon op zo'n proces. Het moment waarop de politiek ten volle haar verantwoordelijkheid moet nemen ⁽²⁾”.

Een dergelijke interactieve beleidsontwikkeling tussen burger en overheid vraagt niet alleen meer tijd en middelen, maar ook een andere ingesteldheid. De overheid kan niet langer zelf problemen en oplossingen formuleren, maar moet eerst

(1) M. Suykens, Betekenis van de georganiseerde inspraak voor de lokale samenleving. In: Baert (H.), e.a., *Handboek Samenlevingsopbouw in Vlaanderen*, Die Keure, Brugge, 1999, p. 302

(2) M. Suykens, *Oc.* p.303

luisteren, vragen stellen en de ervaringen en voorstellen au serieux nemen. Dit vraagt vertrouwen in de burgers en andere deelnemers van het beleidsproces. Een dergelijke houding treffen we echter nog maar weinig aan bij politici. In het regeerakkoord van de nieuwe Brusselse regering wordt het voornemen geformuleerd om de democratie te versterken door onder meer op een open, duidelijke en objectieve wijze over haar beleid te communiceren (zie hoofdstuk 12). RisoBrussel is dan ook benieuwd op welke manier dit zal gebeuren. Het openbaar onderzoek rond het ontwerp GBP II is daar in ieder geval geen voorbeeld van.

Uit het openbaar onderzoek en de daaropvolgende afkeuring van het ontwerp GBP I had de Brusselse Regering lessen kunnen trekken om het proces van het ontwerp GBP II anders aan te pakken en van bij de aanvang de verschillende belanghebbenden rond de tafel te krijgen. Dit is jammer genoeg niet gebeurd, met alle kritiek vandien. Voor een doorsneebewoner is het praktisch onmogelijk om de ware toedracht van het ontwerp GBP II in te schatten. De voorschriften zijn opgesteld in een moeilijke taal die enkel voor juristen verstaanbaar is. Op een informatie-avond en via de website wordt enkel kaart 1 (de bestaande feitelijke toestand) met kaart 3 (de bodembestemmingskaart) vergeleken. Daaruit concluderen dat het ontwerp GBP II een grote vooruitgang betekent, is bewoners blaasjes wijsmaken. Enkel indien de algemene voorschriften en de uitzonderingen erop, de bijzondere voorschriften, de kaart van de toelaatbare kantooroppervlakte (kaart 4) en de kaarten verkeer en openbaar vervoer (kaart 5 en 6) mee in rekening worden gebracht, krijg je het volledige plaatje te zien. Dit plaatje is voor een doorsneebewoner echter niet meer zo rooskleurig. Het ontwerp GBP II kiest duidelijk niet voor een „stad op mensenmaat” waar de huidige bewoner centraal staat. De kantooruitbreiding situeert zich hoofdzakelijk in de zwakkere wijken waar daarenboven speculatie in de hand wordt gewerkt door leegstand en huizenblokken met stadskankers economisch aantrekkelijk te maken. RisoBrussel verwerpt dan ook dit ontwerp GBP II ten eerste omdat het geen schoolvoorbeeld is van duidelijkheid en doorzichtigheid van het bestuur. Ten tweede zien we weinig opmerkelijke verschillen met het ontwerp GBP I, waarin een visie van sociale wijkontwikkeling al evenzeer ontbrak.

De pluspunten uitgebeend

De basislijnen van het ontwerp GBP II worden aan het grote publiek voorgesteld door middel van een kleurrijke folder die de ronkende titel draagt „Laten wij samen bouwen aan de toekomst van Brussel” en waarin de 5 pluspunten van het ontwerp GBP worden voorgesteld. Hieronder volgen een aantal algemene reacties maar ook concrete bezwaren gebaseerd op een aantal tegenstrijdigheden die indruisen tegen deze vijf pluspunten en de voorschriften eraan verbonden. Voor de concrete bezwaren beperken we ons tot de opbouwgebieden waar RisoBrussel werkzaam is.

+ 1 Woningen beschermen en het onroerend erfgoed valoriseren

Het ontwerp GBP II gaat er prat op in de eerste plaats woningen te beschermen. Woningen mogen geen andere bestemming krijgen of afgebroken worden, tenzij onder strikte voorwaarden (algemeen voorschrift 0.11). Zowel in de woon- als in de gemengde gebieden wordt het wonen onbeperkt toegelaten, moeten alle andere activiteiten steeds verenigbaar zijn met het wonen en moet de continuïteit van het wonen verzekerd zijn. Dit zijn echter vaag omschreven voorwaarden die nergens in het ontwerp duidelijk omschreven zijn en dus voor interpretatie vatbaar blijven. Daarenboven ondermijnen de uitzonderingen op de algemene voorschriften en een hele resem bijzondere voorschriften de prioritair bescherming van het wonen. Voorschrift 0.11 geldt niet bij een uitrusting van collectief belang of voor een openbare dienst, evenmin voor bepaalde handelszaken.

Dit impliceert dat de woonfunctie uiteindelijk het minst beschermd wordt en in praktijk vaak in de verdrukking zal komen te staan tegenover meer lucratieve functies. Om een onroerend erfgoed te valoriseren, staat het ontwerp GBP II ook andere bestemmingen toe (kantoor, productieactiviteit, hotel, handelszaak) indien de oorspronkelijke bestemming (huisvesting bijvoorbeeld) niet behouden kan worden (algemeen voorschrift 0.7).

+ 2 Tuinen en groengebieden in stand houden

Het ontwerp GBP II besteedt speciaal aandacht aan de opwaardering van binnenplaatsen en tuinen (algemeen voorschrift 0.5). Ook groene ruimten krijgen extra bescherming. Groene ruimten mogen overal onbeperkt worden aangelegd (algemeen voorschrift 0.1) en aantasting van een groen gebied zondermeer is uitgesloten (algemeen voorschrift 0.2). Op het eerste zicht positief, ware het niet dat hier en daar een loopje wordt genomen met deze voorschriften. Bij aantasting van de binnenplaatsen is er slechts vanaf 20 meter vanaf de bouwlijn een openbaar onderzoek en advies van de overlegcommissie nodig. Tot 20 meter kan het zonder probleem en moet enkel rekening worden gehouden met de groene, minerale, esthetische en landschapswaarde, zonder dat deze voorwaarden nader omschreven worden. Ook uitrustingen van collectief belang en openbaar nut kunnen mits het in acht nemen van de procedure van openbaar onderzoek binnenplaatsen innemen (algemeen voorschrift 0.6). Om binnenplaatsen beter te beschermen, moeten de voorschriften 0.5 en 0.6 herzien worden. Ook moeten er meer nauwkeurige regels komen die rekening houden met de eigenheid van verschillende huizenblokken en binnenplaatsen moeten zo toegankelijk mogelijk gemaakt worden. Het valt eveneens te betreuren dat het onderscheid tussen „te behouden binnenterreinen” en „op te waarderen binnenterreinen” uit het GBP I verdwenen is.

Het Fontainaspark in de *Anneessenswijk* wordt ondanks de beloftevolle voorschriften als groene zone drastisch ingeperkt. Enerzijds wordt de woonzone (Van Arteveldestraat, de Rapenstraat en een deel van de Anderlechtse Steenweg) uitgebreid en anderzijds wordt het deel gelegen aan het Fontainasplein en de Zespenningenstraat aangeduid als uitrusting van collectief belang, waardoor het deel

voorzien voor groene ruimte danig wordt verkleind. Gezien de nood aan groene ruimten binnen de Brussels vijfhoek, is deze in-perking onaanvaardbaar, mede doordat de bewoners destijds gestreefd hebben naar de aanleg van dit park. RisoBrussel vraagt het behoud van de huidige voorziene groene zone en verwerpt de uitbreiding van de woonzone.

De site van de Veeartsenijschool in is in het ontwerp GBP II opgenomen als een Gebied van Gewestelijk Belang (GGB) zonder echter een duidelijke en precieze omschrijving van de verschillende toegelaten bestemmingen (zie ook eisen later onder pluspunt 3). Dit betekent onder meer een bedreiging voor de groene ruimte binnen de site. Het kan niet voldoende herhaald worden dat dit stadsdeel duidelijk nood heeft aan een groene long. Daarom vraagt RisoBrussel dat binnen de bestemming een groene ruimte voorzien wordt die toegankelijk is voor het publiek. Daartoe moet binnen het ontwerp GBP II quota opgenomen worden die onder meer een minimum oppervlakte voor publiek groengebied voorzien.

+ 3 Industriële stadskankers en leegstaande gebouwen een nieuwe bestemming geven

Om leegstaande gebouwen een nieuwe bestemming te geven, bepaalt voorschrift 0.9bis dat niet-geëxploiteerde gebouwen die voor 1962 gebouwd werden om het even welke bestemming kunnen krijgen. In gebieden van sterk gemengd karakter komen goed bereikbare huizenblokken, groter dan 1.500 m² en met een stadskanker, leegstaande terreinen of verlaten bedrijven (die samen min. 15% van de terreinoppervlakte in beslag nemen) in aanmerking voor een herstructurend totaalproject waar minimum 35% huisvesting, maximum 35% kantoren en minimum 10% groen moeten gerealiseerd worden (bijzonder voorschrift 4.4). Nieuwe gebieden van gewestelijk belang (o.a. Veeartsenijschool in Kuregem) zijn eveneens bedoeld om uitgestrekte stadskankers opnieuw leefbaar te maken. Deze grootse saneringsmaatregelen hebben de meeste impact op de zwakkere wijken van de stad, waar leegstand en verkrotting dankzij jarenlange speculatie welig tieren. In plaats van speculatie en economisch winstbejag een halt toe te roepen, rechtvaardigt het ontwerp GBP deze jarenlange wanpraktijken. Scherper nog, via deze

voorschriften worden speculanten nog eens extra beloofd. Daarom moet het voorschrift 0.9 bis waarbij een leegstaand gebouw van voor 1962 gelijk welke bestemming kan krijgen geschrapt worden en moet het bijzonder voorschrift 4.4. herzien worden door vooreerst de definitie van stadskanker nauwkeurig te omschrijven. Vervolgens dient per gemeente een inventaris opgemaakt te worden van bestaande stadskankers, maar ook van de verlaten bedrijven en braakliggende terreinen waarop dit voorschrift van toepassing kan zijn.

De site van de Veeartsenijschool in Kuregem is in het ontwerp GBP II opgenomen als een Gebied van Gewestelijk Belang (GGB) met volgende herbestemming: „*Om de herbestemming van het architecturaal erfgoed zo goed te laten passen bij de site, wordt dit gebied bestemd voor huisvesting, uitrusting van collectief belang of voor openbare diensten, handelszaken, kantoren en groene ruimten*”. In vergelijking met de negen andere zones bestemd als GGB is het voorziene bestemmingsprogramma zeer vaag, zonder duidelijke bestemming. Deze vage en onduidelijke omschrijving staat open voor elke interpretatie, alle bestemmingen zijn toegelaten zonder limieten, niemand kan zeggen welke verhoudingen en welke

combinaties mogelijk zijn. De Veeartsenijschool is het enige GGB waar het bestemmingsprogramma geen minimum garandeert voor huisvesting en groene zone en geen maximum voor kantooroppervlakte of handel. In elke ander GGB is er een duidelijke regelgeving. Als voorbeeld: GGB 1 Heli-haven kent maximum 150.000 m² kantooroppervlakte en minimum 8 ha groene ruimte. GGB 2 Gaucheret telt maximum 100.000 m² kantooroppervlakte en minimum 0,3 ha groene ruimte. Daarom vraagt RisoBrussel dat de regels voor elke bestemming nauwkeuriger omschreven worden en er maximum (toelaatbare kantooroppervlakte, oppervlakte bestemd voor productieactiviteiten en voor handel) en minimum (groene ruimte, uitrusting van collectief belang en openbare diensten, woongebied) verhoudingen worden aangegeven.

+4 De aangename kant van het stadsleven bevorderen

De aangename kant van het stadsleven wordt bepaald door de verscheidenheid van functies die er aanwezig zijn. Dit verklaart het gemengde karakter van het ontwerp GBP II, waar gekozen is voor meer bedrijvigheid in het stadscentrum dan bijvoorbeeld in de groene gordel rond Brussel. Deze stelling kunnen we enigszins onderschrijven. Desalniettemin stellen we een verschuiving vast ten opzichte van het ontwerp GBP I van meer

gemengde zones naar het centrum van de stad en de kanaalzone, waardoor het wonen er in de verdrukking komt te staan. Productieactiviteiten, handel en administratieve diensten kunnen er per huizenblok een aanzienlijke oppervlakte innemen (zeker in de sterk gemengde gebieden!) en kunnen voor overlast zorgen in de wijk. De woonfunctie trekt er, in het licht van voorgaande vaststelling dat het ontwerp GBP II via een aantal voorschriften precies in deze zwakkere wijken speculatie aantrekkelijk maakt, uiteindelijk aan het kortste eind. De huidige woningen zijn vooral huurhuizen waar omwille van de mogelijke economische meerwaarde nog minder investeringen en onderhoudswerken zullen gebeuren. Ook druisen deze maatregelen in tegen de verschillende herwaarderingsprogramma's (wijkcontract en initiatiefwijk) die precies in deze wijken worden uitgevoerd en waarbij de belangen van de plaatselijke bevolking op de eerste plaats (zouden!) moeten komen. Daarnaast wordt er bij het bepalen van bepaalde functies in een wijk weinig rekening gehouden met de gevolgen voor het verkeer. De bijzondere voorschriften voor de belangrijkste wegen en het openbaar vervoer geven daar onvoldoende antwoord op. Bijvoorbeeld: de inplanting van een herstructurerend totaalproject (zie bijzonder voorschrift 4.4 hierboven beschreven) waardoor er extra kantoren en nieuwe huisvestingsmogelijkheden gecreëerd worden, kan voor de betrokken wijk bijkomende verkeerslast met zich meebrengen. In het bijzonder in voorschrift 4.4 wordt wel melding gemaakt van een goede bereikbaarheid, maar nergens wordt deze voorwaarde verder gespecificeerd.

RisoBrussel kan onmogelijk instemmen met deze manier van stadsplanning en eist dat het gemengd karakter en vooral het sterk gemengd karakter van volgende wijken voldoende teruggeschroefd wordt zodat de plaatselijke bevolking er recht krijgt op een menswaardige woon- en leefsituatie. In *Oud-Molenbeek* is het onaanvaardbaar dat het sterk gemengd karakter langs het Kanaal is uitgebreid tot diep in de wijk wat betekent dat de woonfunctie nog sterker wordt bedreigd ten aanzien van het ontwerp GBP I. *De Noordwijk* blijft grotendeels ingekleurd als gebied van gewestelijk belang (opgesplitst in gebied Gaucheret en Heli-haven). De Harmoniebuurt blijft een typisch woongebied. Het schoentje wringt echter in de oude Noordwijk, waar het gemengde en sterk

gemengde karakter duidelijk de bovenhand krijgt. Langs de Antwerpsesteenweg zouden enkele punten van wisselend karakter ingevoerd kunnen worden om er de huidige woonfunctie te vrijwaren. Het westelijk gedeelte van de *Brusselse binnenstad* begrensd door de Kleine Ring, het Kanaal, de Ninoofsepoort, de Van Arteveldestraat en de Lakensesteenweg (Begijnhofwijk - Klein Kasteeltje - Bloemenhofplein) kent een grote diversiteit aan functies, waarbij het sterk gemengde karakter vooral in de huizenblokken rond de Ninoofsepoort, de Barthelemylaan, de Fabriekstraat, het Bloemenhofplein en de Kartuizersstraat de bovenhand hebben. In deze gebieden geniet de woonfunctie dus niet de hoogste prioriteit, hoewel precies in dit stadsdeel een wijkcontract (Papenvest 97-2001) en initiatiefwijk (Bloemenhofplein 99-2000) lopende zijn. RisoBrussel maakt hier de bedenking welke agenda uiteindelijk de bovenhand zal krijgen. *Kuregem* heeft verschillende zones van sterk gemengd gebied. Ook in Kuregem zijn verschillende herwaarderingsprogramma's van kracht die qua doelstellingen grondig afwijken van de prerogatieven van de sterk gemengde gebieden: wijkcontract Dauwwijk (97-2001), wijkcontract Grondel-Herzieningslaan (99-2003) en Initiatiefwijk Bara (98-1999). RisoBrussel stelt zich dan ook serieus de vraag welke prioriteiten hier gelegd zullen worden? Om de woonfunctie in Kuregem te behouden vraagt RisoBrussel dat het sterk gemengde karakter drastisch teruggeschoefd wordt of dat er zeker wat de Barastraat en de Ninoofsesteenweg betreft op zijn minst een aantal punten van wisselend karakter worden ingevoerd.

+ 5 De economische activiteit ontwikkelen

De kaart van de toelaatbare kantooroppervlakte (kaart 4 en algemeen voorschrift 0.13) organiseert voortaan het potentieel van de kantoren per maas en niet langer per huizenblok. Volgens het ontwerp GBP II is het gevolg van die nieuwe berekeningswijze dat het aantal vierkante meters toelaatbare kantoren in de woongebieden wordt verminderd en in gemengde gebieden verhoudingsgewijze wordt verhoogd. Toch merken we daar in een aantal mazen niet veel van. Niet toevallig overlappen deze mazen opnieuw de zwakkere wijken: in *Kuregem* (maas 71006) kan de kantooroppervlakte zowel in de gemengde gebieden (van 65.706 m² naar

140.258 m²) als in de woongebieden (van 19.630 m² naar 34.726 m²) praktisch verdubbelen; in *Oud-Molenbeek* (maas 82003) is er nog meer uitbreiding mogelijk, vooral in woongebied dan (van 11.019 m² naar 47.959 m²), maar ook in gemengde gebieden (van 74.916 m² naar 168.661 m²); in de *Oude Noordwijk* (maas 74101) die grotendeels is ingekleurd als gemengd gebied is vooral daar een grote toename waar te nemen in de gemengde gebieden (van 4.207 m² naar 29.073 m²) maar ook het schaars overblijvende woongebied wordt getroffen (van 0 m² naar 831 m²); in *laag Schaarbeek* (maas 85001) is de logica ver zoek, daar is er enkel een toename van kantoren mogelijk in de woongebieden (van 26.716 m² naar 54.637 m²) tegenover een afname in de gemengde gebieden (van 98.425 m² naar 79.914 m²).

Het saldo is echter nog altijd positief. Daarenboven worden enkele kantoren niet als kantoor geregistreerd en worden ze bijgevolg niet in rekening gebracht bij de registratie van de toelaatbare kantooroppervlakten (uitzondering op algemeen voorschrift 0.13). Het betreft kantoren van minder dan 75 m², kantoren tussen 75 m² en 200 m² voor zover deze bij de woning horen en niet meer dan 45% van de totale vloeroppervlakte bestrijken en de kantoren die deel uitmaken van een herstructurend totaalproject (bijzonder voorschrift 4.4). Ook ambassades, consulaten en diplomatieke diensten

die geregistreerd worden als collectieve uitrusting of openbare dienst, kantoren die gerealiseerd worden in het kader van het herbestemmen van een pand met patrimoniumwaarde, kantooroppervlakten voor de beheers- en administratieve werkzaamheden van productie-activiteiten en de talloze illegale kantoren ontsnappen aan deze berekening van de toelaatbare kantooroppervlakten. De kantoorfunctie krijgt dus vrij spel. De maximum toelaatbare kantooroppervlakte ligt in de zwakkere wijken reeds tamelijk hoog.

Daarenboven wordt het mazensysteem door de verschillende uit-zonderingssituaties (van kantoren die niet als kantoren worden berekend) grondig ontwricht, want deze kantoren hoeven geen rekening te houden met beperkingsmaatregelen van kantoren per huizenblok. Het wonen wordt dus nogmaals in de hoek gedrukt. Ook het mazen-systeem op zich is tamelijk complex en als bewoner moeilijk te controleren. De kantooruitbreiding kan zich zowel naast de deur als een paar straten verder voordoen.

Ook geldt het recht van de snelste en de sterkste: als het maximum toegelaten oppervlakte kantoren is bereikt, is de koek op. Dergelijk systeem zet de deuren voor wilde speculatie wagenwijd open. Tenslotte streeft het ontwerp GBP II ernaar om uitgestrekte kantoorruimten onder te brengen in administratiegebieden, bij voorkeur in de stationsbuurten, om zo te kunnen anticiperen op de ontwikkeling van Europa.

RisoBrussel kant zich in se niet tegen de economische ontwikkeling van Brussel, maar kan zich wel niet vinden in de manier waarop het door het ontwerp GBP II wordt georganiseerd. Daarom pleit RisoBrussel voor een daling van het maximum aantal toelaatbare kantooroppervlakten per maas. De uitzonderingen op voorschrift 0.13 moeten geschrapt worden. Alle kantoren moeten in rekening gebracht worden om de reële kantoordruk correct te kunnen inschatten. Ook de kantoren die deel uitmaken van een herstructurerend totaalproject en van de beheers- en administratieve werkzaamheden van productie-activiteiten. De definitie van uitrusting voor collectief belang en openbare diensten waardoor administratieve gebouwen zoals ambassades, consulaten en diplomatieke diensten erkend worden als kantoorgebouwen en bijgevoeg toegevoegd worden aan het aantal toelaatbare kantooroppervlakten, moet herzien worden. Het mazensysteem moet vervangen worden door een berekening van het aantal toegelaten kantooroppervlakte per huizenblok (zoals in het ontwerp GBP I). Daaraan gekoppeld, herhaalt RisoBrussel haar eis om een bijkomende kaart te creëren die net zoals de kantoorkaart minimale quota voor het wonen vastlegt die voorafgaandelijk of gelijktijdig gerealiseerd moeten worden zodat de bescherming van het wonen eveneens gewaarborgd is en blijft.

In *Kuregem*, meer bepaald in de buurt van het Zuidstation pleit RisoBrussel ervoor de vooropgestelde administratiegebieden ten volle te benutten. Anders dreigt een overaanbod te ontstaan van niet-gebruikte kantoorruimten. RisoBrussel is dan ook voorstander om als regelgeving in te bouwen dat eerst het administratiegebied van het Zuidstation in gebruik moet genomen worden vooraleer nieuwe kantoorruimten te creëren in de sterk gemengde gebieden en op de site van de Veeartsenijschool (Gebied van Gewestelijk Belang).

Tot slot

Tot slot stelt RisoBrussel een concreet voorstel voor om de partnerdemocratie, waarvan sprake in de inleiding, te introduceren. Het ontwerp GBP II is in feite een doordruk van de bestaande toestand en vormt enkel een rechtsinstrument om op basis van stedenbouwkundige voorschriften al of niet vergunningen af te leveren. Het ontwerp GBP II is niet voluntaristisch en voorziet geen referentiekader om de visie van het Gewestelijk Ontwikkelingsplan (GeWOP) – waarin het wonen centraal stond – te realiseren. Bijvoorbeeld worden in het ontwerp GBP II voorwaarden opgelegd zoals „indien de plaatselijke omstandigheden dit mogelijk maken”, „indien behoorlijk gerechtvaardigd om sociaal en economische redenen”, „indien de aard van de activiteit verenigbaar is met het wonen”, „indien goed bereikbaar”. Deze voorwaarden, alsook andere fundamentele omschrijvingen – zoals stadskanker – zijn onvoldoende gespecificeerd en bijgevolg erg onduidelijk. In feite moeten ze getoetst worden aan de doelstellingen van het GeWOP en moeten ze op gemeentelijk vlak hard gemaakt worden op basis van het Gemeentelijk Ontwikkelingsplan (GeMOP). Voorstel is dat het GeMOP – dat tot nu toe weinig draagkracht had – het referentiekader wordt om het GBP te realiseren. Zo zou voor de graad van vermenging in typische woongebieden en gemengde gebieden uitdrukkelijk

verwezen moeten worden naar de bepalingen van de GeMOP's, waar op schaal van de gemeenten meer diversiteit kan uitgewerkt worden dan in het GBP. Ook de rechtvaardiging om sociaal-economische redenen moet getoetst kunnen worden aan de sociaal-economische ontwikkeling vastgelegd in de verschillende GeMOP's. In ieder GeMOP zou ook een lijst met stadskankers moeten opgenomen worden waar eventuele herstructurende totaalprojecten in het kader van bijzonder voorschrift 4.4 ontwikkeld kunnen worden. Op deze manier hebben de gemeentelijke overlegcommissies een houvast voor hun vergunningenbeleid en wordt het GBP ook een instrument om de ontwikkelingsplannen te realiseren.

Vooraf op het gemeentelijk niveau zou de partnerdemocratie ingang moet vinden. Hoe kleiner de schaal, hoe meer de bewoners zich betrokken voelen. Bij de opmaak van het GeMOP zou iedere gemeente van bij de aanvang het gesprek moeten aangaan met bewoners om bij het uitstippelen van de verdere stedelijke ontwikkeling precies hun dagelijkse woon-, werk- en leefervaringen mee in kaart te brengen.

Laten wij samen bouwen aan de toekomst van Brussel is dan in die optiek niet langer een holle slogan, maar een eerlijke intentie.

Katleen Vanlerberghe

Oproep van de 100

naar aanleiding van Brussel 2000

Openingstoespraak, gehouden door E. Corijn op de voorstelling van de „Oproep van de 100” ter gelegenheid van het sluiten van de regularisatieperiode voor mensen zonder papieren en van de opening van Brussel, Europese Cultuurstad van het jaar 2000

Twee momenten vallen samen. De mensen zonder papieren moeten nu zowat hun regularisatiedossier volledig hebben en zijn dan overgeleverd aan het oordeel van commissies en ministers. Intussen gaan de collectieve uitwijzingen verder en is er niets veranderd aan de mensonterende toestand in de gesloten centra. Het beeld dat hierbij overweegt is dat van een gesloten, defensieve en gecrispeerde rijke samenleving, het beeld van een rijke woonbuurt in een grootstad met vele sloppenwijken. En volgende week gaat Brussel 2000 officieel van start en wordt onze stad een heel jaar lang één van de negen Europese cultuursteden. Tien maanden lang zal de culturele dynamiek centraal staan, gericht op de wereld, zoekend naar nieuwe vormen en expressies, nieuwsgierig naar nieuwe ervaringen. Twee momenten die we vandaag bij elkaar willen brengen. Ruim honderd mensen, allen Brusselaars, van verschillende filosofische en religieuze overtuigingen, van verschillende taalgroepen en nationaliteiten, van verschillende leeftijden en leefstijlen, van verschillende professionele horizonten en van verschillende sociale stand, houden eraan – een week voor het officiële openingsfeest – een publieke oproep te doen. Een oproep als een beginselverklaring en wie weet – daarover wordt nog vergaderd – als een platform voor verdere actie gedurende de komende maanden.

Brussel 2000 heeft niet voor niets als centrale thema „De stad” gekozen. Meer nog dan een cultuurfestival te zijn zoekt de programmatie het stedelijk weefsel te dynamiseren, de stadscultuur een plaats te geven en uiteindelijk bij te dragen deze stad een nieuw imago en een beter zelfbeeld bij te brengen. We beleven hier, meer nog dan in

de andere Belgische steden en vergelijkbaar met enkele metropolen in Europa en elders, de effecten van de mondialisering die de stad naar voren schuift als knooppunt van sociale en politieke wederopbouw. Brussel kan met haar multiculturele profiel bij uitstek een brede Europese uitstraling verwerven en moet daartoe cultureel uitstijgen boven het niveau dat de Belgische staatsstructuren hebben voorzien. Brussel kan en moet op de Europese en op de wereldkaart worden geplaatst. Met veel enthousiasme willen we de uitdaging aangaan en willen we iedereen uitnodigen de kansen die Brussel 2000 ons biedt te grijpen.

Het wordt stilaan voor iedereen duidelijk dat Brussel een multiculturele stad is en daar ook haar voordeel moet uit halen. Waar elders wonen zoveel nationaliteiten samen, waar elders zijn zoveel internationale instellingen actief, waar elders is één derde van de bevolking van vreemde afkomst, waar elders is meertaligheid in de instellingen ingeschreven? In Brussel met elkaar samenleven kan alleen met respect voor het verschil en in solidariteit met de anderen. Brussel is immers een stad van minderheden. Wanneer men over Brussel als multiculturele stad spreekt dan denkt men vaak slechts aan twee aspecten. Ten eerste herleidt men culturen tot etnische of nationale verschillen: de Vlamingen en de Franstaligen, de Grieken, de Italianen, of de Latino's... Ten tweede doet men alsof die verschillen over bepaalde wijken zijn verdeeld: de Turkse buurt in Schaarbeek, de Marokkaanse buurt in Oud-Molenbeek of de zwarte buurt in Matongé.

Bij nader toezien is die multicultuur veel rijker en gaat het ook om jeugdculturen, om eetculturen, om leefstijlen, om consumptieculturen... En bij nader toezien komen al die culturen ook ongeveer overal voor, alleen telkens weer in een bijzondere mix. In Matongé wonen ook Portugezen en Belgen, in Oud-Molenbeek wonen naast Marokkanen ook veel

Turken en Italianen en vooral veel jongeren, in Kuregem ... Elk van die culturen zoekt zijn eigen plaats op, maar komt ook in contact met andere. En er ontstaan ook nieuwe mengvormen, echte stadsculturen.

En het is die complexiteit van het verschil, die door en door stedelijke realiteit, die we de komende maanden met alle mogelijke culturele middelen moeten exploreren. We vieren er de diversiteit en het pluralisme dat de stad kenmerkt en stralen daarbij meer plezier en levensvreugde uit dan diegenen voor wie complexiteit en verschil geen nieuwsgierigheid maar angst verwekt en die het leven willen herleiden tot de voorstad en de dwingende regelmaat van de traditie. Want dat is de inzet vandaag van Wenen tot Antwerpen en Schaarbeek: de kwaliteit van het verschil en de bruisende stadscultuur laten zegevieren tegenover de antistedelijke tradities en de kleinburgerlijke bekrompenheid waarmee de consumptiecultuur sommigen heeft opgezadeld.

Maar niet elk verschil in diversiteit en moet worden verheerlijkt. Brussel is ook een stad met schrijvende tegenstellingen, met bijna een kwart van de bevolking in moeilijke leefomstandigheden, met veel uitsluiting en segregatie, met een groeiende eigen derde en vierde wereld. De asielzoekers, de mensen zonder papieren, de daklozen, de werklozen, diegenen zonder bestaanszekerheid, de vreemdelingen, de marginalen ... ze tonen ons dagelijks de groeiende ongelijkheid in deze wereld en ze zijn slechts het zichtbare topje van de ijsberg. Ook dat is de mondialisering. De Noord-Zuid tegenstelling, de onmenselijke kansongelijkheid in de wereld is niet langer ver uit het gezichtsveld te houden. En zoals Brazilië of China zich opwerken tot economische wereldmachten, zo ook is de zogenaamde derde wereld nu terug te vinden in alle rijke landen. „We kunnen niet alle leed van de wereld opvangen” is een veelgehoord maar leeg argument. Het leed verspreid zichzelf wel over de wereld, en het komt heus niet allemaal hierheen ... Veel erger is dat we er gewoon niet in slagen het leed hier bij ons echt aan te pakken en dat steeds meer mensen geneigd zijn naastenliefde, solidariteit en algemeen menselijkheid op te offeren aan gekleurde categorieën en ingewikkelde redeneringen die er alleen op gericht zijn de uitsluiting te legitimeren. Ook daar is een rol weggelegd voor

de cultuur, die hoewel plaatselijk gekleurd toch drager is van universaliteit en algemeen menselijkheid. Maar daar ligt ook een zeer concrete uitdaging voor Brussel 2000. Wil het thema „de stad” ernstig worden genomen dan moet het meer zijn dan een discussiethema voor de nieuwe middenklasse of een experiment voor urbanisten en filosofen of – slechter nog – een simpel label voor doordeweekse artistieke programmatie. De uitdaging is immers Brussel 2000 tot project te maken voor de gehele bevolking, en niet alleen voor een culturele elite. Er moet dus een bijzondere inspanning worden gedaan om ook de uitgesloten in onze multicultuur op te nemen. En dat is een opdracht voor elke programmamaker, voor elk initiatief, in de eerste plaats de meest populaire zoals de Zinnekeparade of het Bal moderne. Cultuur in het centrum plaatsen van stedelijk beleid betekent ook de sociale ongelijkheid en uitsluiting in het vizier nemen van de kunsten.

We rekenen er dan ook op dat Brussel als culturele hoofdstad van Europa het onderscheid weet te maken tussen het prettige verschil dat aan de basis ligt van pluralisme en diversiteit en het onaanvaardbare verschil dat aan de basis ligt van onrecht en uitsluiting. We rekenen er op dat het feest van de culturele verscheidenheid ons ook leert te kijken naar de sociale ongelijkheid hier, in Europa en in de wereld. Wil Brussel 2000 een echt stadsproject zijn dan zal het ook beoordeeld worden op het aantal bruggen dat het heeft geslagen, culturele bruggen, maar ook politieke en sociale. En wanneer Brussel resoluut kiest voor die optie, voor culturele samenwerking en interactie en voor sociale en politieke gelijkheid en solidariteit, dan heeft het vele troeven om zich een plaats te verwerven die ver uitstijgt boven de vele carcans die het kreeg opgelegd. En daaraan willen wij van ganser harte meewerken.

Brussel, La Tentation, 18 februari 2000
Eric Corijn (VUB)

OPROEP VAN „DE 100“

Twee gebeurtenissen volgen elkaar snel op. Het einde van de regularisatiecampagne voor mensen zonder papieren en het begin van het Brussels Cultuurjaar 2000. Beide zijn erg met elkaar verbonden.

Met veel enthousiasme steunen we Brussel als culturele hoofdstad van Europa in 2000. Europa kan alleen in vrede leven en een rechtvaardige eenmaking nastreven wanneer het ten volle rekening houdt met de culturele verscheidenheid.

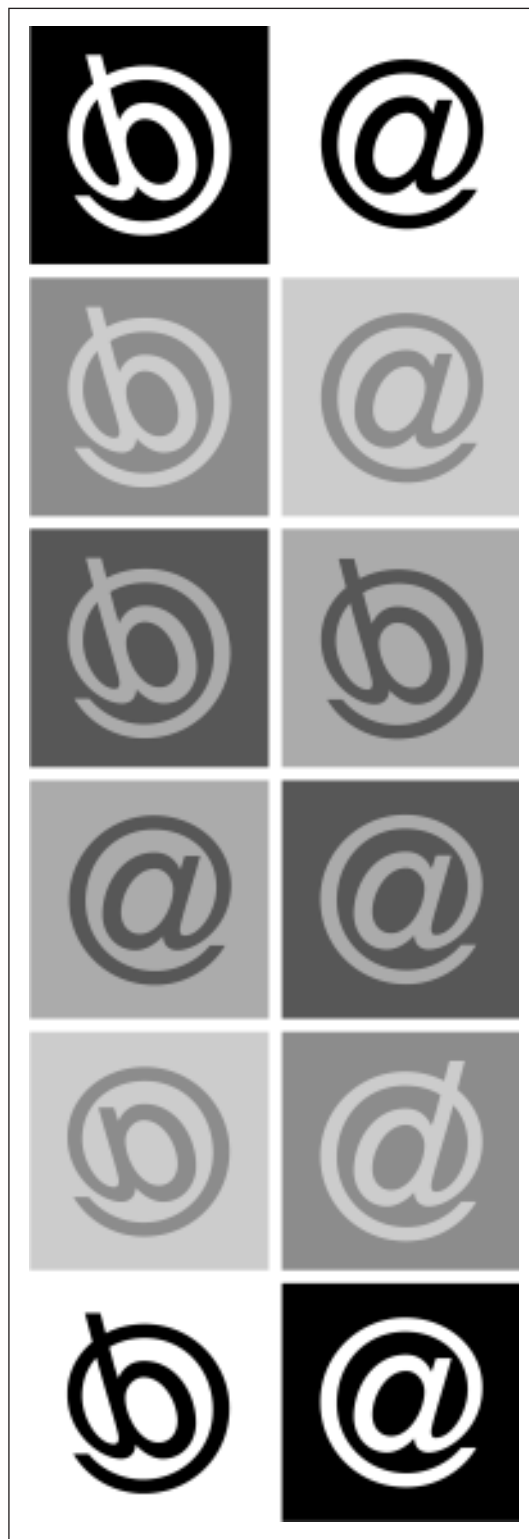
Brussel is bij uitstek een stad die gestalte kan geven aan dat multiculturele profiel. Waar elders wonen zoveel nationaliteiten samen, waar elders is meer dan een derde van de bevolking van vreemde afkomst, waar elders is meertaligheid in de instellingen ingeschreven? In Brussel samenleven kan alleen met respect voor het verschil en in solidariteit met de anderen. Dat profiel moet duidelijk tot uiting komen in de vele culturele activiteiten van de komende maanden.

Maar niet elk verschil in diversiteit moet worden verheerlijkt. Brussel is ook een stad met schrijnende tegenstellingen, met bijna een kwart van de bevolking in moeilijke levensomstandigheden, met veel uitsluiting en segregatie, met een eigen derde en vierde wereld. De asielzoekers, de mensen zonder papieren, de daklozen, de werklozen, diegenen zonder bestaansminimum, de uitgesloten en uit de sociale zekerheid... ze zijn slechts het meest zichtbare deel van de kansongelijkheid in deze wereld.

Brussel houdt ons ook een spiegel voor van de Noord-Zuid-tegenstelling en van de achterkant van de mondialisering. En ook dat moet een multiculturele hoofdstad tegengaan. We rekenen er dan ook op dat Brussel als culturele hoofdstad van Europa het onderscheid weet te maken tussen het prettige verschil dat aan de basis ligt van pluralisme en diversiteit én het onaanvaardbare verschil dat aan de basis ligt van onrecht en uitsluiting.

We rekenen erop dat het feest van de culturele verscheidenheid ons leert kijken naar de sociale ongelijkheid hier, in Europa en in de wereld. We rekenen erop dat sociale structuren in beweging worden gebracht, op basis van een nieuwe politieke en ook een nieuwe economische cultuur. In het jaar 2000 echt „van de tijd zijn“ is: de ander tegemoettreden!

Brussel, 18 februari 2000

Uitgevoerd werk

Jaarverslag 1999

Inleiding

RisoBrussel is 16 jaar actief in de binnenstad. In die periode is er op het terrein veel veranderd. In 1984 kon er met recht gesproken worden over een uitgeholde binnenstad. Prof. em. H. Van der Haegen gebruikte deze term om duidelijk te maken dat de Brusselse binnenstad haar essentiële substantie verloren was. De diagnose luidde aldus: „mensen, inkomen en functies verdwijnen en wel in die mate dat het stedelijke hart, het kerngebied aangetast wordt en het moeilijk krijgt goed te functioneren (...). Deze uitholling is merkbaar op vele wijzen: morfologisch door een vervallen huizenpatroon, demografisch door een terugval van de bevolking soms tot een derde van vroeger, functioneel door een verdwijning van functies in de productieve en verzorgende sector”. Ongeveer halverwege de rit, begin jaren '90 kwam de omslag. Deze omslag, die we toen reeds, in navolging van prof. C. Kesteloot analyseerden als de „Nieuwe stedelijkheid”, bestond hierin dat de binnenstad herontdekt werd: de zakenwereld begon terug in het hart van de stad te investeren – wie na 8 jaar afwezigheid in de Noordwijk rondwandelt, waant zich in een andere stad – nieuwe, kapitaalkrachtiger bewoners kwamen hun opwachting maken. Is de armoede en de achterstelling dan uit de binnenstad verdwenen?

Zeer zeker niet. Men hoeft er maar het nieuwe SIF-beleidsplan (Sociaal Impulsfonds 2000-2002) op na te slaan om vast te stellen dat Brussel nog steeds ernstig achtergestelde wijken herbergt, meer dan in alle Vlaamse steden samen! Een verschil met vroeger is dat, waar de ruimtelijke segregatie van rijkdom en armoede aanvankelijk de binnenstad tegenover de periferie (de rijke rand binnen en buiten het stadsgewest) plaatste, deze segregatie zich nu in het hart van de stad zelf genesteld heeft. Voor een opbouwwerkorganisatie als RisoBrussel heeft dat consequenties. Waar we in de jaren 80

zonder voorbehoud konden pleiten voor wijkontwikkeling (ofschoon dit woord nog niet het actuele statuut van modeterm had) leggen we thans veel sterker de nadruk op sociale wijkontwikkeling. We moeten ons in de wijken teweer stellen tegen sterke tendensen van sociale verdringing. Minder begoede bewoners hebben geen verhaal tegen overhands toenemende huurprijzen, eens een huizenblok is gerenoveerd of een leegstaand fabriekspand tot loften werd gerecycleerd.

Nieuwe stedelijkheid in centrum van Oud-Molenbeek

Tenzij de overheid op een niveau dat de wijken overstijgt correcties aanbrengt met betrekking tot het spel van vraag en aanbod op de markt, bijvoorbeeld door grote investeringen in de sociale huisvesting, valt te vrezen dat deze evolutie niet tegen te houden is.

„Ze moet niet tegengehouden worden” is meestal de onderliggende boodschap van veel plannenmakerij. Immers, hoe cynisch ook, stadsherwaardering verdund en verdrijft de kansarmoede en haar vervelende bijverschijnselen.

Al heeft een opbouwwerkorganisatie bitter weinig macht om dergelijke trends tegen te houden of zelfs maar te corrigeren, het betekent niet dat ze die lijdzaam moet ondergaan. Doorheen haar projecten probeert ze de stem van de niet-gehoorde bewoner te versterken en ingang te doen vinden bij het beleid. Deze projecten, hoe kleinschalig ook, hebben een belangrijke signaalwaarde. Gedragen door een visie waarin etische principes als democratie, solidariteit en sociale rechtvaardigheid centraal staan, zijn zij „de luis in de pels van de markt en het geld”.

Naar aanleiding van het jaarverslag 1999 hebben we gezocht naar enkele rode draden in de diverse projecten. Het gaat daarbij om een aantal algemene trends die een evolutie betekenen ten opzichte van de strakke schema's uit de beginjaren, toen het opbouwwerk met zijn invalshoek wijkontwikkeling op het terrein vaak alleen opereerde.

In de fase van de uitgeholde stad werd getracht zeer projectmatig te werken. Projecten hadden betrekking op problemen die weliswaar structureel van aard waren, maar toch dermate afgelijnd dat oplossingen haalbaar bleven. Er werd gewerkt met specifieke doelgroepen (bejaarden, migranten, huurders van blok X in de sociale huisvesting).

In het kader van de sociale wijkontwikkeling blijft het opbouwwerk anno 2000 zich concentreren op zichtbare ingrepen in de woonomgeving. Het gaat om properheid, heraanleg van straten en pleinen, om leefbaarheidproblemen die naar oorzaak en oplossingen het niveau van de wijk niet overstijgen. Dit betekent een herijking van de ambities. Achterstellingproblemen zoals bijvoorbeeld armoede en werkloosheid blijken naar oorzaken en oplossingen veelal het niveau van een wijk te overstijgen en zijn in het kader van wijkontwikkeling alleen niet aan te pakken.

In een korte tijdsspanne is er veel aandacht uitgegaan naar culturele acties: tentoonstellingen, stoepetegels, parcours, constructies, ... Ook het feestelement en animatieve activiteiten worden geaccentueerd. In plaats van uitsluitend met problemen bezig te zijn, worden de aanwezige kansen en potenties als uitgangspunt voor projecten genomen. Ook communicatie tussen bewoners wordt een belangrijk actieterrain. Methodisch vertaald komt het buurtwerkprofiel, dat sinds 1984 nog slechts een sluimerend bestaan leidde, opnieuw op de voorgrond, weliswaar in een mix met (projectmatig) opbouwwerk en sociale dienstverlening. In het verlengde daarvan is het de wijkbewoner in het algemeen die terug in het vizier komt. Er wordt minder dan vroeger gewerkt naar specifieke bevolkingscategorieën toe.

Tenslotte werkt het opbouwwerk momenteel in een omgeving die verzaaid is van wijkgerichte initiatieven. We hebben het in Brussel dan over het Sociaal Impulsfonds, de Wijkcontracten, de Initiatiefwijken, Buitengewone Buurt, Objectief 2, enz. Voor het aanzwengelen van projecten doet RisoBrussel naast de eigen decretale middelen een beroep op deze fondsen. Door de afhankelijkheid van de daar heersende reglementen en subsidievoorwaarden komen positie en takenprofiel van het opbouwwerk onder druk te staan. Waar de opbouwwerker door de overheid op zijn/haar participatiedeskundigheid wordt bevraagd, dreigt er opnieuw vervaging op te treden (bv: waardoor onderscheidt zich de opbouwwerker nog van de wijkmanager?). Stof genoeg dus om zich te bezinnen over de uitholling van een werksoort en over de vraag hoe visie en pragmatiek mekaar in evenwicht kunnen houden.

Projectwerk in uitvoering.

Hieronder laten we de verschillende Riso-projecten de revue passeren. Waar we in dit tijdschrift regelmatig verslag uitbrengen over de stand van zaken in de afzonderlijke projecten, zetten we ze nu allemaal op een rij. Jongerenwerk Peterbos en meldingspunt Brabantwijk verschillen van de overige in zoverre het hier gaat om projecten, gerealiseerd met andere middelen dan deze van de Vlaamse Gemeenschap (subsidies van de woningmaatschappij ASSAM en respectievelijk wijkcontract Schaarbeek).

De Noordwijk herdacht: plannen van bewoners.

De twee opbouwwerkers in de Noordwijk werken aan een gemeenschappelijk programma onder de algemene noemer Noordwijk 2010. Hierin wordt een visie op de Noordwijk uitgewerkt waarmee allerlei plannen die van buiten op de Noordwijk afkomen worden beoordeeld. Mede onder druk van geruchten rond het wijkcontract werd het „werken rond bewonerswensen voor de toekomst van de hele wijk” een absolute prioriteit. Bij het openbaar onderzoek voor het wijkcontract konden de twee comités (door de grondige voorbereiding) op vrij korte termijn met een eensgezind wensenpakket naar voren komen. Beide comités organiseerden in dit verband een wederzijds bezoek om mekaars verwachtingen en belangen duidelijk te maken. In de lokale ontwikkelingscommissie van het wijkcontract zitten verschillende vertegenwoordigers van de bewonerscomités. Zij zullen zorgen voor de informatiedoorstroming.

Het Noordwijkproject omvat verschillende deelwerkingen en punctuele acties.

Oude Noordwijk

Belangrijk was de start van de werken aan de rioleringspomp. Twee jaar geleden werd dit dossier aangekaart door het bewonerscomité: herhaalde overstromingen van de kelders vroegen om een structurele oplossing. Die komt er nu hopelijk met de investering in een pompstation dat de riolen moet ontlasten voor de kelders onderlopen. De werken begonnen eind mei en namen een tien tal maanden in beslag. Het buurtfeest werd in de formule van vorig jaar met succes herhaald.

Gaucheret

1999 was een bewogen jaar voor de Gaucheretbuurt. Het bewonerscomité, dat van het bijzonder bestemmingsplan Gaucheret een werkpunt had gemaakt, kreeg een eerste teleurstelling te verwerken toen bleek dat met hun vragen op geen enkele manier rekening werd gehouden. Rond de aanleg van het Gaucheretpark merken bewoners dat ze geen echte inspraak bekomen. Ook de rol van het Presidenthotel doet het gevoel van machteloosheid bij de bewoners toenemen. Juridisch getouwtrek zorgde dat de werken voor het park serieuze vertraging opliepen. Bovendien is er het gemeentelijke project Soleil du Nord. Een vijftiental sociale werkers van allerlei slag moeten – na

dertig jaar verwaarlozing – de wijk plots uit het slop halen. De programmatie bevat heel wat zaken die tot nog toe – weliswaar met veel bescheidener middelen – reeds opgepakt werden door het Vlaamse sociale werk op het terrein. Zo wordt de werking van jeugdcentrum de Fabriek nagenoeg gekopieerd, wordt er een buurtkrant gemaakt en is de gemeente nu ook van plan een eigen bewonerscomité op te richten.

Harmonie

Het bewonerscomité investeerde voornamelijk in de uitwerking van het programma van het wijkcontract. Belangrijk aandachtspunt zal de inrichting van de openbare ruimtes worden. Andere aspecten van de leefbaarheidsproblematiek houden nauw verband met deze openbare ruimtes, o.a. de toegenomen parkeerdruk in de Harmoniebuurt. Het bewonerscomité ging regelmatig in de clinch met de stad Brussel in de persoon van Schepen Maingain. (Inrichting van infrastructuur voor jongeren en kinderen en inrichting van groene ruimten in de Harmoniebuurt). Het niet houden van beloftes, en het niet respecteren van de timing blijven vandaag nog steeds problematisch ...

Foto: Tentoonstelling Ratten en Muizen

Parcours van ratten en muizen

Het parcours van ratten en muizen en dan vooral de tentoonstelling „Van Kassei tot Noordwijk” slurpte een groot deel van de agenda op. Een maand lang stond de Noordwijk centraal in het Boudewijngebouw van de Vlaamse Gemeenschap. Van 2 maart tot 23 maart '99 passeerden meer dan 4.000 bezoekers langs de tentoonstelling. Het was een gevarieerd publiek van ambtenaren, oudere en ex-wijkbewoners, geïnteresseerden in de geschiedenis of het volkse leven van Brussel, sociale werkers, studenten... De enige groep die ondervertegenwoordigd was, waren de Turkse en Marokkaanse bewoners uit de Noordwijk. Het wegvallen van vzw Buurtwerk Noordwijk (dienstencentrum & lokaal integratiecentrum) als initiatiefnemer van het Parcours van Ratten en muizen werd opgevangen doordat RisoBrussel deze tentoonstelling aangreep om haar 15-jarig bestaan te vieren.

„Nord-Gazet”

De „Nord-Gazet” is momenteel aan haar achtentiende nummer toe, in 2000 begint jaargang 4! In het kader van het sociaal luik van het wijkcontract kan de „Nord-Gazet” gedurende de 4 jaar van het wijkcontract rekenen op een jaarlijkse toelage van 200.000 fr. In ruil heeft het redactie-comité zich echter geëngageerd nog een betere inhoudelijke kwaliteit na te streven.

Wanneer er op de inhoud gewerkt zal worden, dan ook op de methode. In het kader van de werkplaats participatie (VIBOSO-RISO) werd hier reeds aandacht aan besteed. Consolidatie blijft echter noodzakelijk! Externe omstandigheden – tijdsdruk, tentoonstelling, afwezigheid van redactieleden – hebben te veel greep gehad op het concrete verloop van redactievergaderingen. Het blijft een opgave de betrokkenheid van de verschillende culturen uit de Noordwijk bij de „Nord-Gazet” in het oog te houden.

Anneessens, kijk maar om!

Anneessens staat op het naar hem genoemde plein met zijn rug naar de wijk, als schaamde hij zich voor de aanblik. Vandaar de titel van het opbouwwerkproject.

Globaal beoogt het project de ondersteuning van een startend participatieproces in de Anneessenswijk met en door bewoners, gericht op een zichtbare aanpak van de leefomgeving. Het bewonerscomité werkt vanuit een in de beginfase van het project opgesteld handvest. In dit handvest is duidelijk geopteerd voor de thema's participatie en leefbaarheid.

De Anneessenswijk is ondertussen erkend als een Buitengewone Buurt met haar AAA-parcours (Alternatief, Artistiek, Anneessens). De eerste stappen in de realisatie zijn gezet.

De nieuwe lokalen van de Buurtwinkel aan het Anneessensplein

Er is participatie geweest van de bewoners rond het buurtfeest Brussels Gekleurd, ondanks het feit dat het feest buiten de wijk plaatsvond. Tenslotte werd het comité geleidelijk aan door de lokale autoriteiten erkend als gesprekspartner. Overleg en informatiedoorstroming is gemakkelijker geworden. Inzake representativiteit is er nog wel werk aan de winkel.

Bedoeling is impulsen te geven die het wijkleven dynamiseren. Naast Brussels Gekleurd werd in samenwerking met enkele andere buurtverenigingen een properheidsactie georganiseerd.

Het project buurtgericht tewerkstellingsinitiatief bevond zich vorig jaar in een voorbereidende fase. Einddoel blijft hier in samenwerking met de wijkregie een ploeg jongeren uit de wijk voltijds in te zetten voor onderhoudswerken in de buurt. Ondertussen werkt de Buurtwinkel in een samenwerkingsformule binnen het project Wonen-Werken in de Gierstraat. De ploeg arbeiders staat een aantal dagen per maand ter beschikking voor werkjes in de wijk. Vanuit de Buurtwinkel wordt voor dit doel een geoco in de functie van begeleider/formateur gedetacheerd naar dit project. Het OCMW zorgt voor een werkploeg van 3 à 4 steuntrekkers die a rato van 1 dag per week inzetbaar zijn.

Met de verhuis van de Buurtwinkel leunt diens werking nauwer aan bij het opbouwwerk. Het opbouwwerk speelt momenteel een belangrijke rol in de profilering van de Buurtwinkel als buurtcentrum binnen de Anneessenswijk.

Sociale wijkontwikkeling Begijnhofwijk

De werking rond sociale begeleiding van huurders in de sociale wooncomplexen Houthulstbos en Timmerwerfkaai werd opengetrokken naar de leefbaarheid in de wijk. Dit is de stand van zaken in de verschillende pistes die worden bewandeld.

Sociale begeleiding Houthulstbos

Het wooncomplex Houthulstbos bevindt zich in een fase *na* renovatie en herhuisvesting van bewoners. In een wooneenheid (21 bewoners) werd een beurtrol overeengekomen voor het kuisen van de gemeenschappelijke trappenhal. In het afgelopen jaar vonden heel wat huisbezoeken plaats. Huurders klagen over de slechte afwerking van de gerenoveerde appartementen (vochtproblemen inclusief). Een gedetailleerde staat van uit te voeren reparaties werd aan de technische dienst

overgemaakt, waaraan echter geen gevolg gegeven werd. Het beheer van de heraangelegde binnenkoer werd overgedragen aan de jongerenorganisatie Le Toucan. Samen met de andere organisaties actief in het wooncomplex heeft het opbouwwerk voor de huurders een inhoudingsfeest van de binnenkoer georganiseerd.

1999 was het jaar van de verkiezingen van een huurdersafgevaardigde. Interesse vanwege de huurders was mager en de motivatie verliep moeizaam. De nieuwe huurdersafgevaardigde vertegenwoordigt slechts een klein deel van de huurders. Toch hecht het opbouwwerk groot belang aan samenwerking met deze huurdersafgevaardigde.

Sociale begeleiding Timmerwerfkaai

Het wooncomplex Timmerwerfkaai bevindt zich in een fase vóór renovatie. De renovatie-operatie is uitgesteld tot 2001, dit tot ontgoocheling van de bewoners. Op een lijst met dringende herstellingen werd vanuit de technische dienst nauwelijks gereageerd, zodat het wonen vooralsnog een weinig comfortabele aangelegenheid blijft. Ondertussen zijn wel architectenbureaus aan de slag rond het renovatiedossier. Er stelden zich geen huurderskandidaat voor de huurdersadviesraad, wat symptomatisch is voor de malaise die onder huurders heerst rond hun huisvestingssituatie.

Herwaardering Pantsertroepensquare

De Pantsertroepensquare wordt geherwaardeerd als publieke ruimte voor de buurt. Voor het opbouwwerk stond vooral de consultatie van de wijkbewoners rond de heraanleg van de Pantsertroepensquare centraal. Na consultatie van bewoners werden adviezen overgemaakt aan het aangeduide studie bureau. Deze presenteerde zijn voorontwerp in een nieuwe bijeenkomst en kwam uiteindelijk onder druk van de bewoners tot een aangepast ontwerp. Doorheen deze acties is de betrokkenheid van de wijkbewoners op de wijk substantieel versterkt.

De inbreng van een door de stad aangestelde wijkcoördinator bleef echter beperkt.

De Hooikaai herleeft

Dit project zit in een startfase. Het Brussels Instituut voor Milieubeheer (BIM) (verantwoordelijke heraanleg Hooikaai) beschouwt het opbouwwerk als bevoorrechte partner om de coördinatiefunctie ter plekke waar te nemen.

Het terrein aan de Herzieningslaan wordt een buurttuin annex speelplein.

La vache qui (c)rit. Veeartsenij in beweging.

In Kuregem richt het opbouwwerk zich tot de bewoners in de Veeartsenijbuurt. Na jarenlange verwaarlozing is er plots meer beleidsaandacht gekomen voor Kuregem (wijkcontracten, initiatiefwijken, URBAN). Helaas worden de bewoners onvoldoende op de hoogte gebracht van al deze initiatieven, laat staan dat er naar hun verzuchtingen wordt geluisterd. Via kleine punctuele interventies zoekt het opbouwwerk naar een andere manier om bewoners te laten participeren in het zoeken naar oplossingen voor leefbaarheidsproblemen in hun buurt. Met inbreng van SIF-middelen is het opbouwwerk ter plaatse ingebed in WijkOntwikkeling Kuregem, een netwerk van Nederlandstalige organisaties. De gezamenlijke aanpak werkt productief: via verschillende kanalen worden diverse bewoners bereikt en komt er stilaan een participatieproces op gang. De stand van zaken kan opgesplitst worden over aparte deelprojecten:

DIP (Directe Interventie Planning)

Dit project vormt de concrete realisatie van het goedgekeurde SIF-programma en is een uitvloeisel van het DIP-onderzoek, uitgevoerd in 1997 waarbij leefbaarheid, netheid en verfraaiing van de buurt als prioriteiten werden aangegeven. In dit kader werd in '99 het sluikestortende verder aangepakt door ondermeer de verloederde poort van het leegstaande gebouw van de Lijn op te smukken met een symbolische boom in polyester om op die manier vervuilers op een afstand te houden.

Buurttuin artistiek productiehuis

Eveneens in het kader van het SIF had het opbouwwerk een project ontwikkeld rond een leegstaand gebouw in de Herzieningslaan, dat eigendom is van de VGC. Bedoeling was om in het gebouw artistieke ateliers onder te brengen en het aangrenzend terrein in te richten als buurttuin. Alles was in kannen en kruiken (project, budget, overeenkomst, enthousiaste buurtbewoners) om in '99 te starten...tot de VGC blokkeerde. Zonder enige verklaring kon het gebouw plotseling toch niet vrijgegeven worden. Omdat het project reeds in een vergevorderd stadium zat (enkel een handtekening ontbrak!), was bij de bewoners de ontgoocheling en de verbijstering – over het feit dat verborgen politieke agenda's blijkbaar de bovenhand hadden gehaald – groot. Het opbouw-

werk moest het project afblazen en zich tevreden stellen met het terrein. Deze krijgt in de loop van 2000 een bestemming als buurttuin annex speelplein voor een nabijgelegen school.

Herzieningslaan herzien

In de Herzieningslaan is een actieve bewonersgroep aan de slag. Er stond in '99 heel wat op het programma: de heraanleg van de laan zelf (die telkens uitgesteld werd) en de acties om de laan in de kijker te plaatsen (symbolische boomactie aan de poort van de Lijn, rommelmarkt); de voorstelling van het Gemeentelijk Ontwikkelingsplan en het Gewestelijk Bestemmingsplan; het nieuwe wijkcontract Grondel-Herziening (1999-2003) waarbij een aantal bewoners in de lokale ontwikkelingscommissie zetelen; verkeerstelling in de Herzieningslaan naar aanleiding van het gemeentelijk verkeersplan. Algemeen kan gesteld worden dat de contacten tussen bewoners - gemeente verbeterd zijn en dat wederzijds vertrouwen en interesse toenemen.

Werkgroep Grondel

Met deze moeilijk te structureren bewonersgroep werden een aantal succesvolle acties ondernomen (interpellatie tijdens gemeenteraad om een omheining te eisen rond een eerder aangelegd speelterrein, enquête rond het gemeentelijk ontwikkelingsplan, onveiligheid rond schooluitgangen, peilen naar verwachtingen rond een braakliggend terrein in Grondelstraat) en ook concrete resultaten geboekt (1 bewoonster zetelt in de lokale ontwikkelingscommissie van het wijkcontract Grondel-Herziening).

Communicatie

Om het communicatieproject concreet vorm te geven, startte het opbouwwerk in april een initiatievideo-workshop. Meerdere workshops volgden en eind '99 zijn een 6-tal jongeren (jongens en meisjes van drie verschillende nationaliteiten) gemotiveerd en geïnteresseerd om zelf een videofilm over en met de buurt te realiseren.

Het deelproject Punt-aan-de-Lijn werd verder geïmplementeerd in de samenwerking omtrent de symbolische boomactie aan de poort van de Lijn. Via de Koning Boudewijnstichting en het Impulsfonds voor het Migrantenbeleid kon de jongerenwerking tevens enkele acties ontplooiën gericht op de verbetering van de leefbaarheid in de buurt

(plaatsen van informatiepanelen, herstellingswerken aan de sport- en spelinfrastructuur). Deze projecten worden ondersteund door een partnership van verschillende actoren die in de buurt werkzaam zijn (gemeente Anderlecht, de sociale huisvestingsmaatschappijen ASSAM en Anderlechtse Haard en het verenigingsleven). De coördinatie hiervan is in handen van de jongerenwerking.

Sociale wijkontwikkeling Molenbeek

Het programma sociale wijkontwikkeling verloopt i.s.m. het buurtwerk Molenbeek-centrum en is gespreid over verschillende deelwerkingen.

Uitbouw lokale verankering

Werken aan de leefbaarheid in de buurt veronderstelt een herkenbare verankering via een solide infrastructuur en een degelijk onthaal. In '99 werd verder gezocht naar middelen om dit onthaal beter te organiseren en om de druk ervan op de medewerkers te verminderen. Twee nieuwe medewerkers werden in dienst genomen ($\frac{4}{5}$ DSP-contract en $\frac{1}{2}$ sociale maribel).

Ook de buurtkrant draagt bij tot herkenbaarheid in de buurt en is een uitstekend middel om vrijwilligers bij de werking te betrekken. De buurtkrant was tijdens het buurtfeest '99 live aanwezig: kinderen werden journalist voor één dag (interviews afnemen, foto's nemen, ...) en verzorgden een speciale editie van de krant.

Bewonersondersteuning binnen het wijkcontract

Het wijkcontract zit in een eindfase, de heraanleg van straten en pleinen is praktisch volledig voltooid. Deze werken verliepen echter niet vlekkeloos. Tijdens het afgelopen jaar had het opbouwwerk de handen vol met het signaleren van klachten naar de dienst openbare werken. Op aandringen van het opbouwwerk organiseerde de gemeente een overlegvergadering tussen bewoners en aannemers waarop een aantal duidelijke afspraken werden gemaakt omtrent het verdere verloop van de werken. Ook voor de handelaars kwam het opbouwwerk bij de gemeente tussen omtrent de reglementering over de uitstalling van hun waren. In september '99 werd de heraanlegde Parvis ingehuldigd. Het buurthuis nam de gelegenheid te baat om (mede in het kader van de Open Monumentendagen) in de kerk een tentoonstelling op te zetten over de geschiedenis van de Parvis.

Beheersproject speelplein Bonnevie

Het speelplein Bonnevie, als resultaat van jarenlange bewonersactie, wordt door de buurt duidelijk gewaardeerd. Een degelijk beheer is wel noodzakelijk. In '99 gingen twee overlegvergaderingen door met bewoners en overheid om een aantal terugkerende klachten (rond nachtlawaai, drughandel, gevaarlijk verkeer, slechte voetpaden) aan te pakken. Vanuit het opbouwwerk is er ook aandacht geweest voor de netheid van het plein: samen met de kinderwerking „Notre Coin du Quartier” zijn er verschillende schoonmaakacties georganiseerd.

Bewoners Wauters Koeckxplein

De appartementen van het „Rive Gauche” project op het W. Koeckxplein zijn bijna allemaal verkocht. Om zich in de buurt beter te integreren, organiseerden de nieuwe bewoners in mei '99 voor de tweede maal een buurtfeest i.s.m. het buurthuis. Vanuit de bewoners kwam ook duidelijk een vraag naar meer regelmatig overleg om oplossingen te zoeken voor leefbaarheidsproblemen op en rond het plein. In dit verband werd eind '99 bij het Impulsfonds een dossier ingediend om een braakliggend terrein, grenzend aan het plein, in te richten als voorlopig speelpleintje.

Een antwoord bieden op de verveling van jongeren in de Peterbosparkbuurt

Positieve beeldvorming: Open Monumentendagen

De openbare ruimten en publieke gebouwen waren het decor voor de Open Monumentendagen '99. De pas heraanlegde Parvis vormde de trekpleister met in de kerk een uitgebreide tentoonstelling, waarin de beleving van de Parvis doorheen de tijd en het verhaal van de bewoners centraal stonden. Ook het gemeentehuis, de kunstacademie en het kanaal stonden in de belangstelling.

Moedergroep speelplein

In samenwerking met de basisschool De Vier Winden organiseerde het opbouwwerk enkele bijeenkomsten voor moeders uit de onthaalklas. Bedoeling was deze moeders dichter te betrekken bij het beheer van het speelplein, waar zij vaak met hun kinderen vertoeven. Dit jaar wordt deze groep uitgebreid tot een oudergroep en wordt het onderwerp verruimd naar thema's die algemeen op de buurt betrekking hebben (bv. veiligheid rond de schooluitgangen)

Oplossingen voor lokale buurthinderproblemen

Bewoners die geconfronteerd worden met een concreet probleem van buurthinder, komen steeds vaker bij het buurthuis aankloppen. Het opbouwwerk acht het als haar taak hen te ondersteunen bij het zoeken naar haalbare oplossingen. In die zin is er in '99 een briefkaartactie gestart om Brussel-Net te wijzen op de onregelmatige huisvuilophaling. Het Woningfonds werd gecontacteerd om een aantal afspraken te maken omtrent de geplande werken in de Sint-Jozefstraat.

Jongerenwerking Peterbos

In tegenstelling tot de andere opbouwwerkprojecten heeft RisoBrussel in 1995 in samenwerking met de sociale huisvestingsmaatschappij ASSAM beslist in Peterbos (sociale hoogbouwwijk in Anderlecht) een kinder- en jongerenwerking op te zetten in plaats van een opbouwwerkproject. Bedoeling is door het creëren van een volwaardig vrijetijdsaanbod een antwoord te bieden op de verveling waarmee jongeren in Peterbos geconfronteerd worden en hen via animerende en educatieve activiteiten sociale, creatieve en sportieve vaardigheden mee te geven. Momenteel maken vijf personen deel uit van de équipe: 3 animatoren (2 in Gesco-statuut en 1 gefinancierd door Assam),

1 coördinator (gesubsidieerd door de VGC in het kader van de samenlevingsinitiatieven) en 1 sociaal begeleider in een doorstromingscontract (tewerkstellingsinitiatief van de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij - BGHM).

In 1999 werd er verder gestreefd naar een kwantitatieve en kwalitatieve uitbreiding van de activiteiten van de jongerenwerking. Een overzicht: Nederlands- en Franstalige kinderwerking, tienerwerking, meisjeswerking en jongerenwerking. Op termijn wordt een erkenning als Werking Kansarme Jeugd (WKJ) beoogd door de Vlaamse Gemeenschapscommissie. Daarom moet gestreefd worden naar de verzelfstandiging van de jongerenwerking. Als aanloop daartoe wordt in 2000 de zaalvoetbalploeg verder gestructureerd.

Naast deze typische jeugdwerkvormen beheerde de jongerenwerking het afgelopen jaar twee zaalvoetbalploegen (kadetten- en seniorenploeg) en werden er samen met de interculturele werking van de KAV sportieve activiteiten voor vrouwen georganiseerd. De sociaal begeleider van de BGHM heeft als opdracht jongeren actief op te zoeken in hun vertrouwd milieu (pleintjes, inkomhallen, woonblokken, ...) en hen toe te leiden naar de activiteiten van de jongerenwerking. Daarnaast is het de bedoeling dat hij jongeren met individuele hulpvragen doorverwijst naar gespecialiseerde diensten. In dit kader werd eind '99 gestart met een jongereninformatiepunt.

Meldingspunt Brabantwijk.

Het project Meldingspunt - Brabantwijk is ontstaan in 1994 binnen het kader van de veiligheidscontracten via een conventie tussen RisoBrussel en de gemeente Schaarbeek. Eén voltijdse opbouwwerker (RisoBrussel) draagt de verantwoordelijkheid voor de uitbouw van het project. In maart 1999 werd ter versterking van het project een halftijds medewerker (binnen het programma Sociale Maribel) aangeworven. De programmatie en de uitbouw van het project Meldingspunt - Brabantwijk loopt in samenspraak met vzw Wijkpartenariaat, een sociale organisatie actief in de Brabantwijk in Schaarbeek.

Onder de werktitel „naar een levendige Dupontstraat” werden een reeks acties voorbereid. Drie braakliggende maar ernstig verloederde straathoeken, reeds jarenlang een doorn in het oog bij buurtbewoners en pendelaars, vormden het aan-

grijpingspunt om een leefbaarheidsproject voor de buurt op te starten. Het project kreeg de naam Limite Limite en met volgende doelstellingen:

- een oplossing zoeken voor de drie braakliggende straathoeken;
- de communicatie en convivialiteit tussen de verschillende bewonersgroepen enerzijds en pendelaars en studenten anderzijds, stimuleren;
- een eerste bijdrage leveren voor een gefundeerde aanpak van de leefbaarheidsproblematiek en verdere wijkontwikkeling;
- de discussie m.b.t. de revitalisatie van de Brabantwijk opnieuw aanzwengelen.

Voor de concrete realisatie en uitbouw van het project werd specifieke aandacht besteed aan de participatie van bewonersgroepen, onderwijsinstellingen en buurtbetrokken organisaties; m.a.w. actoren die nauw betrokken zijn bij het wijkgebeuren. In overleg met deze partners werden in de loop van 1999 verschillende visuele acties in de Dupontstraat, een centraal gelegen straat in de wijk, succesvol verwezenlijkt. De acties vormden concrete initiatieven die het dagelijkse leven in deze straat (vaak letterlijk) meer kleur gaven.

Visuele actie in de Brabantstraat waarbij het lager onderwijs aan bod kwam.

Even belangrijk echter is dat doorheen deze visuele acties een aanzet gegeven werd tot een positieve dynamiek en communicatie. Zowel met de bewonersgroepen als met de hogescholen groeide een vertrouwensrelatie. Het bewonerscomité vond met de acties een nieuwe „drive”. De hogescholen raken stilaan overtuigd dat zij een wezenlijke rol kunnen spelen bij de aanpak van de leefbaarheidsproblematiek en de verdere ontwikkeling van de wijk.

Projectoverstijgende dossiers.

Netwerk Wonen

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest subsidieert lokale organisaties die concrete projecten opzetten die passen in een programma voor lokale wijkontwikkeling. Deze projecten worden door de Stadswinkel gegroepeerd in het Netwerk Wonen. Via RisoBrussel is Buurtwerk Molenbeek-centrum voor enkele deelprojecten gesubsidieerd en afgevaardigd in het overleg van het Netwerk Wonen.

In '99 stond het Netwerk Wonen voor een nieuw meerjarenplan (2000-2003). RisoBrussel nam deel aan enkele inhoudelijke discussiemomenten hieromtrent en hield een pleidooi voor een betere afstemming van de verschillende middelen voor lokale wijkontwikkeling en voor duidelijker afspraken tussen de verschillende actoren op het terrein zelf.

In het najaar organiseerden verschillende partners van het Netwerk een opendeur. Ook Buurtwerk Molenbeek-centrum ontving geïnteresseerde politici en ambtenaren.

Brussels Overleg Dienstencentra

Het uitvoeringsbesluit op het decreet op de thuiszorg voorziet – wat de lokale dienstencentra betreft – in een programmering voor 300.000 inwoners van Brussel. Dit betekent dat de Vlaamse gemeenschap zich bij de uitbouw van haar voorzieningen net voor $\pm 1/3$ van de Brusselse bevolking verantwoordelijk acht. Concreet betekent dit dat er in het Hoofdstedelijk Gewest 19 dienstencentra kunnen erkend worden. Dit houdt in dat er nog plaats is voor 10 bijkomende lokale dienstencentra. Waar deze centra zullen ingeplant worden is allerminst duidelijk. Vandaar dat in een ontwerp-memorandum van het BOD, opgesteld eind '99 en gericht aan de VGC, het punt van een zindelijke programmering sterk wordt benadrukt.

Het BOD kwam 7 maal in vergadering bijeen. De agenda werd gedomineerd door de uitvoeringsbesluiten op het thuiszorgdecreet die aan de vooravond van 1999 door de Vlaamse regering werden goedgekeurd. Met name de normen waaraan lokale dienstencentra moeten beantwoorden bezorgden de bestaande initiatieven heel wat kopzorgen. De teksten werden bestudeerd. Ieder centrum vergeleek haar werking met de eisen uit de uitvoeringsbesluiten. Daarvan werd een synthese gemaakt: een knelpuntennota. Bleek dat minder de eisen inzake dienstverlening als wel de vormende en recreatieve activiteiten voor moeilijkheden kunnen zorgen. De eisen zijn veel te zwaar, zeker in verhouding tot het doelpubliek, dat overwegend kansarm is en geen vragende partij voor gestructureerde vormingsprogramma's. Deze verzuchtingen werden in juli tijdens een onderhoud aan het kabinet welzijn van de Vlaamse Gemeenschap overgemaakt. De dienstencentra dienden ook gezamenlijk hun erkenningsaanvraag in. Al deze aanvragen werden ontvankelijk verklaard.

Dit betekent dat ze 1 jaar de tijd krijgen om zich in de nieuwe normen in te passen en dat ze met terugwerkende kracht vanaf 1 juli '99 volgens het nieuwe systeem worden betoelaagd. Het BOD had een actieve inbreng tijdens de Platformdag wonen van ouderen in Brussel (Vlekho, 6 mei 1999). Het is tevens vertegenwoordigd in de Vlaamse Vereniging voor DienstenCentra (VVDC) en het Brussels Overleg Thuiszorg (BOT).

Geïntegreerde basiswerkingen

In het kader van de geïntegreerde basiswerkingen inzake de armoedebestrijding zijn de inspanningen om bij de overheid gehoor te vinden voor een kleinschalige, territoriale aanpak van achterstands-situaties via buurtwerk onverminderd voortgezet. In de diverse memoranda werd deze thematiek aangekaart. In het kader van de verhoging van de SIF-middelen voor RisoBrussel werd de problematiek ter sprake gebracht. In de SIF-evaluatie van het voorbije meerjarenplan werd de kwestie van steunpunten in de verschillende zones uitdrukkelijk naar voor geschoven.

Een Vlaams overleg Geïntegreerde wijkcentra werkt momenteel met verschillende initiatieven een concept uit om bij de Vlaamse overheid een experiment te bepleiten. Het betreft praktijk en

onderzoek rond de coördinatie van geïntegreerde wijkcentra. Riso-Antwerpen en RisoBrussel trekken dit overleg.

Doorstromingscontracten sociale begeleiding

Sinds het stopzetten van het strijkwinkelproject „Faut le Fer” is RisoBrussel zelf geen dragende kracht meer van tewerkstellingsinitiatieven. Wel zit het opbouwwerk hier en daar ingebed in een netwerk dat zich ondermeer toelegt op buurt-economische activiteiten (de Buurtwinkel - Anneessens, WOK / Kuregem, Buurtwerk Molenbeek-centrum, het Wijkpartenariaat / Schaarbeek).

Vanuit haar ervaring werd RisoBrussel in '99 gevraagd om mee te werken aan de ondersteuning van een tewerkstellingsinitiatief – doorstromingscontracten – rond sociale begeleiding in de sociale huisvesting. Dit initiatief werd genomen door toenmalig Minister van Sociale Huisvesting Tomas en overgedragen aan de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij (BGHM). Bedoeling is dat sociale huisvestingsmaatschappijen in afspraak met lokale organisaties samen een project uitwerken rond sociale begeleiding van bewoners. Samen met de BGHM, Bruxelles-Formation, het Centre Bruxellois d'Action Interculturelle (CBAI), Habitat et Rénovation en de Federatie van Brusselse Huurdersunies staat RisoBrussel in voor de inhoudelijke invulling en de verdere opvolging van het totaalproject. Tijdens de voorbereidingsfase bracht RisoBrussel de methodiek van het projectmatig werken in, waarop de uitvoering van de verschillende projecten later ook effectief werd gebaseerd. Deze methode van werken is langs Franstalige kant nauwelijks gekend en kon bij de partners op veel bijval rekenen.

In juli '99 zijn er in 10 verschillende huisvestingsmaatschappijen evenveel projecten gestart (waaronder ook bij ASSAM – zie project jongerenwerking Peterbos). De projecten zelf lopen niet overal van een leien dakje: verschillende visies op sociale begeleiding zorgen vaak voor onenigheid tussen de sociale huisvestingsmaatschappij en de lokale organisaties wat repercussies heeft op de concrete jobinvulling. Ook is er een discrepantie vast te stellen tussen de functieomschrijving (sociaal begeleider) en het profiel van de tewerkgestelden (A2 vaak zonder enige ervaring op het sociale terrein). Eind '99 zijn er nog 6 projecten operationeel.

Organisatie-ontwikkeling

Kwaliteitsdecreet

RisoBrussel bevindt zich volop in de voorbereidingsfase op de invoering van het kwaliteitsdecreet (2003). 1999 was een scharnierjaar: daarin werd door de sector bepaald wat voor haar kwaliteit in het opbouwwerk betekent. Dit resulteerde in de opmaak van een lijst met Sectorspecifieke Minimale Kwaliteitseisen (SMK's). Deze lijst werd in het Sectorieel Overleg Kwaliteit (sectoren opbouwwerk, minderheden, kabinet en administratie) uitgewerkt en in de Overleggroep Kwaliteit (Viboso en Riso's) op haar gebruikswaarde getoetst. Deze SMK's werden ook aan bestuur en personeel van Riso-Brussel voorgelegd. In functie van de opmaak van een kwaliteitshandboek werden deze SMK's tevens gecheckt op aanwezigheid in de praktijk en op hun vatbaarheid voor verbetering.

Debatavond: politiek en bewonersparticipatie.

Vormingsbeleid

In de eerste helft van 1999 werd het vormingsprogramma rond participatie verder afgewerkt. De leesgroep en de werkplaats vonden tijdens deze periode respectievelijk vier en drie keer plaats. Tijdens het Riso-overleg van maart werd vanuit een case-bespeking de visie op bewonersparticipatie in samenwerkingsverbanden besproken. Het tweejarig programma rond participatie werd afgerond met een evaluatie tijdens het Riso-overleg van juni.

De uitdieping van visie (leesgroep) en praktijk (werkplaats) heeft duidelijk effect gehad en ook de overige momenten, vaak tijdens het Riso-overleg, waarop één of ander luik van participatie het onderwerp vormde, werden door iedereen gesmaakt. Alle opbouwwerkers gaven te kennen het begrip participatie beter te kunnen plaatsen en ook op de dagelijkse werkvloer meer stil te staan bij de toepassing ervan. Uit de evaluatie bleek eveneens dat er in de organisatie nood is aan meer ervaringsuitwisseling (cfr. stijl werkplaats) en visievorming (cfr. stijl leesgroep). Daarom werd besloten bij de start van het werkjaar 1999-2000 de leesgroep verder te zetten, weliswaar met een ruimere invalshoek dan enkel participatie. De nieuwe lees/visiegroep wil eerder vertrekken van een aantal maatschappelijke en methodische evoluties die van invloed kunnen zijn op ons huidige werkingsperspectief (sociale wijkontwikkeling, lokale democratie en leefbaarheid) en dit met het oog op het nieuwe meerjarenplan 2002-2006.

De visietekst omtrent „RisoBrussel op weg naar een lerende organisatie” werd besproken op het Riso-overleg van januari '99. Tijdens deze bespreking pleitten de opbouwwerkers duidelijk voor meer ervaringsuitwisseling en informele contacten met collega's. Daarom wordt het Riso-overleg voortaan om de drie maanden georganiseerd in een opbouw-werkgebied ter plaatse. Bedoeling is dat de lokale opbouwwerker dan tekst en uitleg geeft over zijn/haar werkzaamheden en een case voorlegt om verdere discussie uit te lokken. Als start van het nieuwe werkjaar werd in september tevens een interne studiedag georganiseerd waarop de nieuwe programmatie uitvoerig werd toegelicht. Om nader kennis te kunnen maken met de dagelijkse opbouwwerkpraktijk, worden ook de secretariaatsmedewerkers en de jeugdanimatoren (Peterbos en Schaarbeek) bij deze momenten betrokken. Om de interne communicatie te optimaliseren, zijn de maandelijkse informatieformulieren sinds september gebundeld in een interne Nieuwsbrief en wordt op een meer overzichtelijke en eenvormige manier nieuws aangeboden uit de verschillende opbouwwerkprojecten. Ook de leden van de Raad van Beheer ontvingen deze Nieuwsbrief en blijven zo op de hoogte van het reilen en zeilen van RisoBrussel.

Naaste de formele overlegvergaderingen die RisoBrussel centraal organiseert, is op initiatief van enkele opbouwwerkers dit jaar een meer informeel werkgroepje ontstaan dat zich buigt over de aanpak van overtollig afval en sluike storten in de buurt. Bedoeling is vooral ervaringen uitwisselen, maar ook om eventueel op termijn een gezamenlijke actie te ondernemen naar de Brusselse overheid toe. Dergelijke informele momenten tussen opbouwwerkers zullen vanuit een visie op de lerende organisatie naar de toekomst toe nog meer aangemoedigd worden. Eind '99 liet RisoBrussel zich verleiden door de multimedia en sloot aan op het Internet. Dit betekent dat communicatie tussen medewerkers voortaan ook via e-mail kan verlopen, wat een vlottere informatiedoorstroming in de hand kan werken. Om de medewerkers wegwijs te maken in dit nieuwe medium, werd een introductie internet en e-mail opgezet.

Katleen Vanlerberghe
Alain Storme

Foto: Saskia Vanderstichele

Niet meer maar beter

Dirk Geldof over zelfbeperking in de risicomaatschappij, deel 2.

Wat vooraf ging

In een eerste bijdrage gewijd aan het boek van Dirk Geldof „*Niet meer maar beter. Over zelfbeperking in de risicomaatschappij*” gingen we dieper in op het begrip risicomaatschappij. Wat we aantroffen was een beschrijving van de hedendaagse Westerse samenleving, gekaderd in het actuele debat rond de toekomst van de Moderniteit (*).

Het gaat niet goed met deze samenleving. Uit de analyse van Geldof blijkt hoe ziek de patiënt wel is. Hij beschrijft de sociaal-economische, ecologische en individualiseringsrisico's die het leven van het individu en het voortbestaan van deze planeet zelf hypothekeren. De toestand is vrij uitzichtloos, tenminste als de uitgesleten paden verder worden bewandeld. Veel uitwegen uit de patstelling, uit de moderniseringsblokkades zijn er niet. Het komt er niet op aan, aldus Geldof, de Moderniteit te verwerpen, hetzij in een romantiserende retrobeweging, hetzij in een vlucht in het postmodernisme, noch haar te bestrijden met de oude remedies van wat hij het doormodderscenario noemt. Het komt er in tegendeel op aan de Moderniteit te radicaliseren. In dit kader legt hij het begrip reflexieve modernisering uit. Ook voor het vervolg van dit verhaal is het belangrijk hierin een subjectieve en objectieve beweging te onderkennen. Enerzijds een houdingscomponente: bewustwording, individueel én in groep van de risico's. Anderzijds consolidering van een radicaal andere aanpak binnen maatschappelijke instituties. Op dit punt gekomen gaat Geldof onderzoeken of en in hoeverre de notie zelfbeperking een reële uitweg biedt uit de huidige moderniteitscrisis.

Zelfbeperking als kern van een alomvattende strategie

Het moet duidelijk zijn dat Geldof weinig heil verwacht van partiële oplossingen. Men moet alle risico's tegelijk beheersbaar maken, zoniet maakt men er geen enkele beheersbaar. Oplossingen moeten een uitweg uit de crisis van de Moderniteit

ambiëren en de toets op dat niveau kunnen doorstaan. Het blijft er voor Geldof, in de lijn van een zekere kritische denktraditie, op aan komen grenzen te stellen aan de om zich heen grijpende marktlogica en haar kolonisering van de leefwereld. De zoektocht naar andere manieren om met rijkdom en arbeid om te gaan moet evenwel gekoppeld worden aan het ecologisch gegeven en aan individualiseringsprocessen. Anders gezegd: uitwegen voor de crisis op de arbeidsmarkt mogen individualiserings- en ecologische risico's niet vergroten. Vandaar de omwegstrategie die wordt toegepast: niet in eerste instantie een alternatief aanbrenge in de sfeer van de arbeid, wel het perspectief schetsten van een alternatief voor de risico's als geheel en van daaruit de consequenties voor economie en arbeid trekken. Dit perspectief, deze notie die het „hart van het kapitalistisch systeem en de moderniteit raakt”, heet zelfbeperking.

Het is Geldof opgevallen hoe auteurs vanuit diverse invalshoeken en doelstellingen als het op oplossen aankomt steeds weer termen als zelfbeperking, soberheid, onthaasting, vertraging, ... in de mond nemen, zonder deze evenwel verder uit te werken. Anderzijds stelt hij bij mensen een groeiende beweging vast om onder de risico's uit te komen door de nadruk te leggen op de kwaliteit van het leven, in zoverre zelfs dat er zich een nieuwe maatschappelijke breuklijn vormt: deze tussen aanhangers van materiële en postmateriële waarden (voor Geldof manifesteren zich hier belangrijke vormen van persoonlijke en sociale reflexiviteit).

(*). Onder deze term wordt doorgaans verstaan: het tijdperk dat een kleine 400 jaar geleden aanving, op een ogenblik dat de Europese elites, verwickeld in de onzekerheid van godsdiensttwisten, hun heil zochten in het redelijk denken. Dit beroep op de Rede zou in de 18de eeuw de grendel op de poort naar het vrije, proefondervindelijke onderzoek doen springen en de voorwaarden scheppen voor de industriële samenleving en de sociale verhoudingen waarop deze tot op de dag van vandaag steunt.

Net zoals risico's al altijd inherent geweest zijn aan samenlevingen, zijn pleidooien voor zelfbeperking niet nieuw. Met name soberheids-utopieën zijn zo oud als de straat. De huidige pleidooien voor zelfbeperking verschillen in die zin van de utopische stelsels (met hun totalitaire voetangels) dat ze wortelen in de directe leefomgeving, opkomen voor veranderingen, gebaseerd op postmateriële waarden in de risicomatenschap.

Pleidooien voor zelfbeperking

Er kunnen zo'n zestal overigens nauw met mekaar verweven pleidooien voor zelfbeperking worden afgelijnd. De eerste twee proberen greep te krijgen op het publieke leven. Pleidooien om *ecologische* redenen situeren zich binnen het grenzen-aan-de-groei-debat. Voorop staat een beperking van het consumptie- en productieniveau. Zelfbeperking kan ook beargumenteerd worden vanuit *democratische* overwegingen. De norm van toereikendheid inzake consumptie en productie kan niet overgelaten worden aan het expertendom maar moet democratisch gedragen worden. Een derde pleidooi, waarin zelfbeperking greep op het persoonlijke leven in het vooruitzicht stelt, is het *behoud van de persoonlijke autonomie*. Het gaat hier over zaken als behoud van controle over technologische mogelijkheden, tegengaan van consumptieverslaving en dus meer afstandelijkheid tegenover de markt. Verder zijn er pleidooien voor zelfbeperking om *sociale* redenen: risico's treffen vooral de sociaal zwakkeren. Ongelimeerde economische groei maakt dat armen steeds op achterstand aangewezen zijn en bovendien staat het huidige productie- en consumptieniveau een herverdeling van rijkdom op wereldschaal in de weg. Een vijfde pleidooi legt de nadruk op *de kwaliteit van het leven*. Minder dan de vorige, op ethische motieven steunende pleidooien, verwijst dit pleidooi naar de dagelijkse praktijk. Bewust leren omgaan met schaarste, de nadruk leggen op postmateriële waarden: het is de houding van een toenemend aantal mensen dat zich achter de slogan „niet meer maar beter” schaaft. Een laatste pleidooi tenslotte brengt, zoals in de meeste hoofdstukken van dit boek, de problematische omgang met de tijd onder de aandacht. Voor zelfbeperking wordt geopteerd omwille van een anders omgaan met de tijd. Zelfbeperking komt hier tegemoet aan veel gehoorde verwachtingen naar

onthaasting en verlangzaming in een dolgedraaide wereld waarin het altijd aan tijd ontbreekt.

Geldof benadrukt dat deze zes pleidooien voor zelfbeperking allerm minst beogen de klok terug te draaien zoals dat met de obscure recepten van tegenstanders van de Moderniteit het geval is. Evenmin gaat het om religieus geïnspireerde oproepen tot soberheid. Ze zijn het resultaat van een rationeel-kritische zoektocht naar uitwegen voor de moderniseringsblokkades. Zelfbeperking, zo is het besluit, vormt een belangrijke aanzet voor en vertaling van (het meer abstracte) reflexieve modernisering: „zelfbeperking kan een uitweg vormen om risico's te beperken: een geringere consumptie vereist een geringer gebruik van energie en grondstoffen en een geringere belasting van het ecologisch draagvlak. Er ontstaat een geringere behoefte aan inkomen met betaalde arbeid, er ontstaat mogelijk een geringere druk op de individuele leefwereld, op de gezinssituatie”. Kan! Want voorwaarden zijn: een breed maatschappelijk draagvlak (wat momenteel ontbreekt, ofschoon de tekens gunstig zijn) en een institutionele omkadering. Nieuwe instituties zijn nodig om mensen te bevragen in hun vastgeroeste patronen en om andere mensen die keuzes in de richting van zelfbeperking maken, te ondersteunen. Hier is een belangrijke rol voor het beleid weggelegd.

Kritiek op het arbeidsmarktbeleid

Eerder hebben we gewezen op de omwegstrategie die Geldof toepast. Met zelfbeperking heeft hij een perspectief gefundeerd om de risico's, die in hun wederzijdse verwevenheid de crisis van de Moderniteit zelf uitmaken, gelijktijdig en gezamenlijk aan te pakken.

Wat er gebeurt als deze fundering niet gelegd wordt, wanneer er m.a.w. remedies uitgeprobeerd worden op één terrein geïsoleerd van de andere, illustreert Geldof door zijn kritiek op het huidige economisch en arbeidsmarktbeleid. Dit beleid steunt op een aantal heilige huisjes waarvan groei, competitiviteit en flexibiliteit wel de bekendste zijn. Het blijven evengoed geïsoleerde antwoorden omdat ze tot een verhoging van ecologische en individualiseringsrisico's leiden. Hetzelfde kan in feite gezegd worden van het activeringsbeleid dat als onderdeel van de actieve welvaartsstaat tegenwoordig wel het ei van Columbus lijkt te zijn.

Geldof herhaalt hier de kritiek die in het *Jaarboek 1997 Armoede en sociale uitsluiting* reeds uitgebreid aan de orde werd gesteld. (*) Wanneer men de huidige activeringsmaatregelen in de bijstand en de werkgelegenheid overschouwt, blijft integratie teveel integratie op de arbeidsmarkt. Wanneer disciplinerend voorop staat (het vangnet van de sociale zekerheid wordt dan eerder smalend als een hangmat bekritiseerd) of wanneer maatregelen wortelen in angst voor maatschappelijke desintegratieprocessen, wordt de verantwoordelijkheid en de schuld ook nog eens bij het individu gelegd.

Arbeidsherverdeling en basisinkomen

In het actuele economisch en arbeidsmarktbeleid klinkt de vraag naar zelfbeperking nauwelijks door en ontbreekt elk sociaal en ecologisch verantwoord langetermijnperspectief. In feite hanteert het beleid een a-historische opvatting waarbinnen loonarbeid, die zijn ontstaan en ontwikkeling tussen de 17de en 19de eeuw kende, als van alle tijden wordt beschouwd. Arbeid is echter ruimer dan loonarbeid. Alleen wanneer we anders gaan denken over arbeid, zullen we erin slagen, aldus Geldof, om de impasse te doorbreken. Voor dit denkproces gaat hij te rade bij het werk van André Gorz en Hannah Arendt. Gorz plaatst heteronome arbeid tegenover autonome arbeid. Bij heteronome arbeid speelt hoofdzakelijk de economische rationaliteit waarvan geweten is dat ze weinig bijdraagt tot verrijking en zelfbepaling van een groot aantal werknemers. Autonome arbeid draagt wel de kenmerken van zelfbepaling en verrijking. Het is zaak voor Gorz om activiteiten te onttrekken aan de werking van de markt, om paal en perk te stellen aan de loonarbeid en meer ruimte en belang toe te kennen aan sferen waarbinnen autonome arbeid tot haar recht kan komen. Zo wordt de arbeidsmarkt niet de enige poort tot maatschappelijke integratie en waardering en wordt tegelijk de zelfbeperkingstrategie in gang gezet. Gelijkaardige geluiden vinden we bij H. Arendt die pleit voor het herwinnen van handelingsbekwaamheid buiten de strikte arbeids- en consumptiesfeer.

(*) J. Vrancken, D. Geldof en G. van Menxel, Biedt sociale activering perspectief? *id.*, pp. 199-214.
Zie ook met aangepaste titel, D. Geldof, Sociale activering: worden de slachtoffers schuldigen? in *Vlaams Marxistisch Tijdschrift*, 1998, nr.1

Zoeken naar manieren om autonomie te ontwikkelen is zoeken naar een nieuwe invulling van het begrip arbeid. Beperking van loonarbeid staat daarbij centraal. Zo komt Geldof tenslotte tot een bespreking van 2 scenario's waarvan mag verwacht worden dat ze, vanuit een zelfbeperkingstrategie, wel uitwegen bieden voor de economische risico's, zonder de ecologische en individualiseringsrisico's te vergroten. Deze scenario's zijn arbeidsherverdeling enerzijds, een pleidooi voor een basisinkomen anderzijds. Als techniek beschouwd zijn deze scenario's allerm minst nieuw te noemen. Nieuw is wel dat ze in dit boek beschreven en bevraagd worden vanuit hun bijdrage tot het opheffen van de moderneringsblokkades in de risicomaatschappij. Vandaar dat Geldof telkens het wezen van de 2 scenario's beschrijft, hun pro's en contra's op een rij zet en hen tenslotte positief beoordeelt als instrumenten van reflexieve modernisering.

Afsluitende beschouwingen

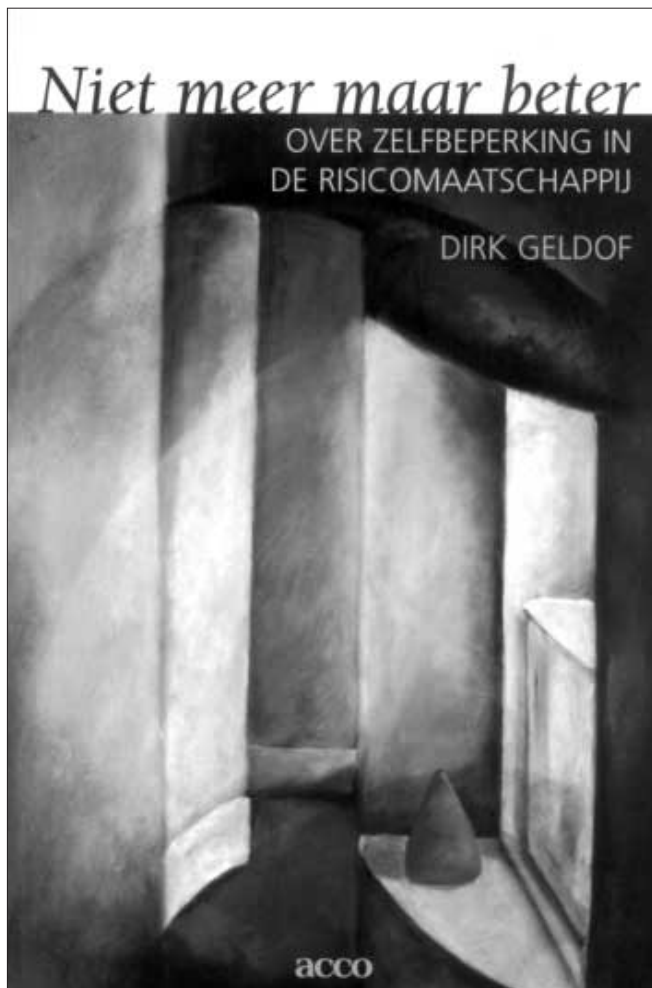
Lectuur van het boek van Geldof is om meerdere redenen interessant. De auteur slaagt er in om abstracte begrippen te koppelen aan ervaringen uit de individuele leefwereld van mensen, wat de herkenbaarheid, de plausibiliteit en dus de overtuigingskracht van de gepresenteerde gedachten-gang zeker ten goede komt. In die zin is het boek, voor zover het de lezer uitdaagt met betrekking tot zijn/haar eigen biografie, zelf een hefboom in het proces van individuele en sociale reflexiviteit. Verder biedt het boek een heldere synthese van de stand van de kritische sociologie aangaande economische, ecologische en sociale problemen in de risicomaatschappij, waarbij analyse en „wegen naar bevrijding” mekaar in evenwicht houden. Er wordt tevens een referentiekader geboden waartegen concrete praktijken kunnen gewogen worden. Voor opbouwwerkers bijvoorbeeld zijn de bedenkingen rond de activeringsmaatregelen van de overheid erg relevant: heel wat opbouwwerkprojecten bewegen zich in de sfeer van (sociale) economie en tewerkstelling. Op den duur zit men zo dicht op de praktijk en wordt men dermate meegezogen in beleidsopties, dat de zingevingsvragen in verband met maatschappelijke relevantie naar de achtergrond verdwijnen. Anderzijds is het boek erg ambitieus van opzet. Het is een vraag of deze ambities in goed 200 blad-

zijden kunnen waargemaakt worden. Wellicht is het eigen aan een proefschrift waarin een aankomend onderzoeker zijn meesterproef moet uitwerken, dat er voor niet minder gegaan wordt dan een soort Copernicaanse revolutie. De toon wordt al in de eerste bladzijde gezet. „Dit boek wil voorbij de grenzen van het bestaande proberen denken. Het stelt de uitgangspunten en de doelstellingen van onze maatschappij in vraag.” Precies op dit punt blijft het boek nogal aan de „brave” kant. Dit kan moeilijk anders wanneer een analyse van maatschappelijke veranderingen in termen van wijzigingen in machtsverhoudingen ingeruild wordt voor een analyse waarin de bij uitstek morele, a-politieke, psychologische en voluntaristische notie zelfbeperking de hoeksteen vormt. Geldof merkt terecht op dat bij Beck de oude sociale breuklijnen te zeer op de achtergrond verdwijnen door de risico's een te „democratisch”

cachet te verlenen (Smog is er voor iedereen). Door zelf zijn veranderingsstrategie (de derde fase) te baseren op zelfbeperking wordt dit risico nog geaccentueerd. Verander de wereld: begin bij jezelf, zonder onderscheid van rang of stand. Wellicht is dit een te hard oordeel in het licht van zijn herhaalde waarschuwing dat het niet op mentaliteitsverandering alleen aankomt, maar dat veranderingen ook structureel in instituties verankerd dienen te worden en dat beide bewegingen hand in hand dienen te gaan. In deze bewegingen lijkt Geldof mij evenwel een te optimistisch scenario te hanteren.

Hij is te optimistisch waar het het maatschappelijk draagvlak betreft. Er zou bij individuen en groeperingen een toenemende gevoeligheid bestaan om anders te gaan leven. Is dit op meer gebaseerd dan een aanvoelen? Is de auteur hier niet enigszins verblind door het elan van de beweging waarbinnen hij zelf militeert? Kan niet met evenveel recht gezegd worden dat een toenemend aantal mensen hun onzekerheden en frustraties en hun vragen naar verlangzaming en vertraging toevertrouwen aan de herauten van de tegenmodernisering?

Hij is tenslotte te optimistisch waar het de institutionele veranderingen betreft. En wel daar waar hij nogal onkritisch de hoofdrol terzake toevertrouwt aan *het* beleid. In dit boek wordt er niet expliciet naar gerefereerd, maar voor Beck is een van de voornaamste redenen van een algeheel gevoel van onzekerheid in de risicosamenleving precies het schijnbaar niet te herstellen verlies aan centrale politieke sturing met betrekking tot de alles doordringende effecten van economische globalisering en technologische vernieuwing. (*) Juist achter dit niet problematiseren van functies en positie van beleid gaat het te groot optimisme van Geldof schuil. Het huidige in beleidskringen dominante vertoog over de actieve welvaartstaat wordt door de auteur terecht bekritiseerd, terwijl het toch diezelfde overheid is waarnaar zijn verwachtingen voor een institutionele verankering van zelfbeperking uitgaan. (ast)

(*) T. Janssens en R. Van der Veen, *Individuation, the new political spectrum and functions of adult education*. s.d., 26 pp. (paper).

Inhoud & Colofon

Editoriaal	3
De buurtconciërge op de bres tegen vereenzaming in de Binnenstad.	5
Brussel samen bouwen ? Het ontwerp Gewestelijk Bestemmingsplan II gewogen	8
Oproep van de 100 naar aanleiding van Brussel 2000	16
Uitgevoerd werk Jaarverslag 1999	19
Niet meer maar beter Dirk Geldof over zelfbeperking in de risicomaatschappij, deel 2.	31

Opbouwwerk Brussel wordt uitgegeven door het
Regionaal Instituut voor de Samenlevingsopbouw te Brussel,
Antwerpsesteenweg 295, 1000 Brussel,
Tel.: (02) 203 34 24, Fax.: (02) 203 50 64

© ® 2000 RISOBRUSSEL - Nr 68 Jaargang 16

Artikels:

Jean Lievens
Eric Corijn
Katleen Vanlerberghe
Alain Storme

Tekstverwerking:

Kristel Van der Borght

Vormgeving & lay-out:

Michel Demol

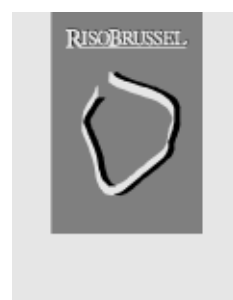
Foto's:

Manu Aerden
Jean Lievens (CDL)
Michel Demol

Eindredactie:

Alain Storme

Drukkerij: ACCO

met medewerking van het
Brusselse Hoofdstedelijk Gewest
Vlaamse Gemeenschapscommissie

met de steun van het
Brussels Hoofdstedelijk Gewest

gesubsidieerd door de
Vlaamse Gemeenschap

